

När befolkades Blekinges östra skärgård? Bosättningsmönster under stenåldern.

Författare: Jan Åke Andrén

Handledare: Deborah Olausson

ARK X31 Arkeologi kandidatkurs VT 2008

Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet

Abstract

Denna uppsats beskriver artefaktfynd som gjorts inom området. Genom att tidsbestämma artefakterna och i den mån det är möjligt att fastställa dess fyndplatser skapas ett spridningsmönster. Genom att samtidig granska klimat, havsnivå och topografi mm skapas genom bearbetning och analys, diskussion och tolkning en schematisk bild över undersökningsområdets utveckling. Av denna kan man utläsa hur området befolkades, bosättningsmönster, det första jordbruket mm. Dessa fragment från stenåldern visar också på förändringar över tiden. En minskning av antalet fynd under slutet av mellanneolitikum A tyder på en regression. På samma sätt kan man tolka en expansion under senneolitikum, då fyndplatser av framförallt enkla skafthålsyxor och dolkar tyder på att nya arealer tas i anspråk.

Innehållsförteckning		Sida
1	Inledning	1
1.1	Syfte	1
1.2	Forskningshistoria	1
1.3	Problemställning	3
1.4	Undersökningsområdet och kronologiska ramar	3
1.5	Materialbeskrivning	4
1.6	Metodbeskrivning och avgränsning	4
1.7	Källkritik	5
2	Bearbetning och analys	7
2.1	Artefakter	7
2.1.1	Mesolitikum	7
2.1.2	Neolitikum	9
2.1.2.1	Tidigneolitikum	9
2.1.2.2	Mellanneolitikum A	9
2.1.2.3	Mellanneolitikum B	10
2.1.2.4	Senneolitikum	11
2.2	Utvecklingen under stenåldern	12
2.2.1	Mesolitikum	13
2.2.2	Neolitikum	14
2.2.2.1	Tidigneolitikum	14
2.2.2.2	Mellanneolitikum	15
2.2.2.3	Senneolitikum	15
2.3	Vad berättar kartorna för oss	15
3.	Diskussion	16
3.1	Mesolitikum	16
3.2	Neolitikum	18
3.2.1	Tidigneolitikum	18
3.2.2	Mellanneolitikum A	20
3.2.3	Mellanneolitikum B	21
3.2.4	Senneolitikum	25
4	Hur kan vi tolka artefaktfynden	27
5	Slutdiskussion	30
6	Sammanfattning	31

7	Referenser	32
7.1	Litteratur- och källförteckning	32
7.2	Skrivelser	33
7.3	Kartor	33
7.4	Figurförteckning	33
7.5	Intervjupersoner	34
7.6	Internet – databaser	34
7.7	Förkortningar	34

Bilaga

Sammanställning av artefaktfynd vid Blekinge museum

Förord

Jag vill här rikta ett stort tack till professor Deborah Olausson för alla kloka råd och professionell handledning. Ett stort tack vill jag också framföra till Annika Klar och Morgan Olsson på Blekinge museums föremålsmagasin samt till Karin Nilsson och Leif Carlsson vid Blekinge museums faktarum. Ni har alla varit till stor hjälp vid min insamling av fakta. Dessutom vill jag tacka alla privatpersoner som ställt upp på mina intervjuer samt lånat ut föremål för dokumentation och fotografering som en del av denna uppsats.

Tusen tack till er alla!

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att fördjupa våra kunskaper om Karlskronas östra skärgård under Stenåldern. Trots den begränsade utgrävningsverksamheten finns ett antal inlämnade artefakter vid våra museer. Huvuddelen av dessa lämnades in under en tid då intresset för vår lokala förhistoria var avsevärt större än idag och då hembygdshistoria var ett viktigt ämne i den allmänna folkskolan. Med dessa artefakter som underlag vill jag i denna uppsats nyansera bilden av Blekinges östra skärgård under stenåldern. Bilden av en öde skärgård, jungfruligt orörd med skvalpande vågor och en vinande vind som bryter tystnaden ska inte längre förhärskas. Istället skall vi låta granska och försöka tolka de arkeologiska fynden från stenåldern.

1.2 Forskningshistorik

Arkeologiska undersökningar av området har gjorts i mycket begränsad omfattning. De fynd som finns registrerade vid våra museer kommer därför huvudsakligen från intresserade privatpersoner. Lösfynden består huvudsakligen av dolkar och yxor. Dessa finns registrerade och förvarade vid Blekinge museum och Statens historiska museum.

Vid den fornminnesinventering som gjordes 1938 utmärktes bl.a. ett antal boplatser på öarna¹. Dessa har dock inte undersökts närmre utan kan möjligen tidsbestämmas av t ex keramik som togs tillvara i samband med inventeringen eller där markägaren inlämnat några föremål vid annat tillfälle.

Undersökningar av hällkistan på Senoren genomfördes sommaren 1893 i viss omfattning av Carl Wibling. Undersökningen dokumenterades i "Redogörelse öfver arkeologiska och geologiska undersökningar inom Småland och Blekinge"². Densamma undersöktes 1954 av länsantikvarie Ingemar Atterman i samband med husbyggnation³.

Under 1997 gjordes en undersökning på Senorens 32:1 varvid en boplatz från stenåldern hittades SSV om berget Valshall. Undersökningen gjordes som en del i en detaljplan och gav inga ytterligare detaljer⁴.

Senare års forskning står fil. doc. Björn Nilsson, biträdande enhetschef vid enheten för arkeologi, Malmö kulturmiljö för. Han har som en del i sin avhandling forskat om fyra platser, 10x10 km, i Blekinge och Småland.⁵ Han har också tillsammans med Mikael Henriksson, arkeolog och antikvarie, genomfört ett projekt som syftar till att undersöka och restaurera gravfältet på Inlängan⁶.

Professor Lars Larsson har beskrivit den harpun som John-Erik Ungfors fann väster om Utklippan i november 1996 och som utgör områdets äldsta daterade fynd⁷.

¹ BLM Fasta fornlämningar i Ramdala, Sturkö, Tjurkö och Torhamns socken

² BLM akt fasta fornlämningar i Ramdala socken

³ BLM Dnr 1954:208, datum 1954-12-01

⁴ BLM Dnr 0726-140, datum 1997-09-02

⁵ Nilsson 2003

⁶ Henriksson och Nilsson 2004

⁷ Larsson 2004

För forskning kring hydrografi, klimat och vegetation i Östra Blekinge står professor Björn E Berglund för huvuddelen av det skriftliga materialet som, ”Florans invandring till Blekinge”, ”The post-glacial shore displacement in Estern Blekinge”, ”Southeastern Sweden, Late-quaternary vegetation in Estern Blekinge”, ”Vegetationen på Senoren”, I-III. Botaniska notiser” och ”Eken i Blekinge”⁸.

Som komplettering till Berglunds beskrivning har Johannes Iversens forskning om utvecklingen av Danmarks natur varit användbar. Framförallt vad avser lindens utbredning⁹.

Björn E Berglund har dessutom skrivit om arkeologiska fynd vid jägar- och fiskeboplatsen Pysslingebacken¹⁰: Han har också tillsammans med arkeologerna Rolf Petré och Bengt Salomonsson skrivit om hällkistorna på Inlängan¹¹ och tillsammans med Per Berglund och John Blivik skrivit om ”En forntida tallskog på havsbotten i Blekingeskärgården”¹².

Bertil Ringberg beskriver ”Glacialgeologi och isavsmältning i Östra Blekinge”¹³ och Albert Blomberg ger en ”Geologisk beskrivning öfver Blekinge län”¹⁴.

I inventeringen av Blekinges bebyggelse klassas jordens beskaffenhet på gårdarna vilket är intressant för bosättningsmönster¹⁵ liksom K E Sahlstrands beskrivning av blottat berg i Blekinge¹⁶.

När det gäller djurlivet i Blekinge under stenåldern är materialet knapphändigt. Ronnie Liljegren har beskrivit djurlivet vid Blekingekusten utifrån gjorda fynd¹⁷.

Utgrävningen av stenåldersboplatserna i Siretorp, Mjällby socken gav ett omfattande fyndmaterial. Materialet omfattar även här benrester från olika perioder. Boplatsen innehåller fynd från ertebölle-, trattbägar- och gropkeramiska kulturen.¹⁸

Forskning kring det Blekingiska kulturlandskapet har gjorts av Sven Björnsson. I boken ”Blekinge” beskriver han de naturgeografiska förhållande, bebyggelse mm¹⁹.

Blekinges äldsta bebyggelsehistoria beskriver utifrån en spridningskarta båtbyxekulturens utbredning i Blekinge. Fossander beskriver boplatser för båtbyxefolket och hur dessa blir upplösningen för den gamla fångstkulturen²⁰.

⁸ Berglund 1955, 1962-63, 1964, 1966, 1967

⁹ Iversen 1971

¹⁰ Berglund 1960

¹¹ Berglund m fl. 1964

¹² Berglund m fl. 1986

¹³ Ringberg 1971

¹⁴ Blomberg 1900

¹⁵ Sveriges bebyggelse Blekinge Län 5 1948

¹⁶ Stenholm 1986:15

¹⁷ Liljegren 1984

¹⁸ Bagge & Kjellmark 1939

¹⁹ Björnsson 1946

²⁰ Forssander 1935

1.3 Problemställning

När man studerar arkeologi får man lätt uppfattningen att Blekinge utgör ett vitt område på kartan när man studerar stenålder. Skåne däremot framstår som ett rikt fyndområde där ständigt nya upptäckter kommer i dagen genom arkeologers arbete. Jag ställer mig frågan hur det kan vara sådan skillnad. Varför har inte människor gått längs med kusten (långalands som vi säger i östra skärgården) och befolkat Blekinges strandnära och skärgårdsområdena under stenålder?

Då man ser på utgrävningsverksamheten så är Siretorp det enda stora utgrävnings- projektet i Blekinge²¹. Slutade stenåldersmänniskornas värld här? Troligen inte, men hur såg det då ut i Blekinges östra skärgård under stenåldern?

- När befolkades skärgården
- Vilka förutsättningar levde människorna under
- Av vilken anledning finner vi artefakter på olika ställen
- Kan vi utläsa något bosättningsmönster av fynden
- Skedde några förändringar över tiden

Detta är problemställningar som belysts i mycket liten omfattning. Exploateringsgrävningarna i Blekinge är få och i skärgården obefintliga vilket gör att uppsatsen bygger huvudsakligen på källmaterial som lämnats in och insamlats av allmänheten.

1.4 Undersökningsområdet och kronologiska ramar

Uppsatsen omfattar hela stenåldern dvs. mesolitikum till senneolitikum och avgränsas geografiskt till Blekinges östra skärgård vilket framgår av kartan nedan (fig. 1).

Fig. 1. Kartan visar det område av öar som uppsatsen omfattar samt havsområdet söderut. Karta efter B E Berglund²².

²¹ Bagge & Källemark 1939

²² Berglund 1966:26

Stenålderns indelning i perioder (år f. kr kalibrerad C-14)

TRK = trattbägarkultur, GKK = gropkeramisk kultur, SYK = stridsyxekultur, SNK = senneolitisk kultur

Mesolitikum		4000	Jägar- och samlarkultur			
Tidigneolitikum A-B	4000	3450	TRB			
Tidigneolitikum C	3450	3300	TRB			
Mellanneolitikum A I-II	3300	2950	TRB	GKK		
Mellanneolitikum III-V	2950	2650	TRB	GKK		
Mellanneolitikum B	2650	2300		GKK	SYK	
Senneolitikum	2300	1800				SNK

Fig. 2. Tabell. Stenålderns periodindelning och inom vilka perioder de olika kulturerna är verksamma. Tabellen grundar sig på Wyszomirska & Karsten & Friman & Linde 1999.

1.5 Materialbeskrivning

Uppsatsens huvudmaterial är de artefaktsamlingar som finns i Blekinge museums föremålssamling samt i de centrala samlingarna vid statens historiska museum. Även lösfynd som finns hos privata ägare har använts i uppsatsen. Detta kompletteras med uppgifter ur fornminnesregistret hos Riksantikvarieämbetet.

För att kunna datera fyndföremålen har huvudsakligen används bildkompendium – Stenåldern²³.

Kartmaterial från lantmäteriet i form av enskifteskartor och storskifteskartor har använts för att få en bild av kulturlandskapet i äldre tider. Ekonomiska kartor har studerats för att utläsa höjdkurvor och havsnivåns inverkan på landskapet²⁴.

Ett annat viktigt underlag utgör Björn Berglunds mångåriga forskning av hydrografin, klimat och pollenanalyser inom området²⁵.

För att få en uppfattning av djurlivet under stenålder används Ronnie Liljegrens forskning²⁶.

Därutöver har även egna inventeringar och landskapsstudier genomförts.

1.6 Metodbeskrivning och avgränsningar

Uppsatsens bearbetningskapitel är uppdelad i tre delar.

I den första delen används en kvantitativ metod för att kartlägga alla tillgängliga fornlämningar och lösfynd från stenåldern inom området. Syftet med detta är att systematiskt gå igenom materialet och för varje fynd försöka fastställa kronologi och korologi. Detta ska

²³ Wyszomirska m fl. 1999

²⁴ Lantmäteriet, historiska kartor (<http://historiska.kartor.lantmateriet.se/arken/s/serch.html>(2008-05-08))

²⁵ Se fotnot nr 8

²⁶ Liljegren 1984

ge en överblick över undersökningsområdet. Landskapsstudier och uppsökande verksamhet har genomförts i viss omfattning för att få med intressanta lösfynd i privat ägo.

För att katalogisera och kronologisera fynd har jag använt bildkompendium Stenåldern²⁷ och Keramik i Sydsverige²⁸.

I den andra delen beskrivs under vilka förutsättningar som människorna kan ha levt under stenålderns olika perioder. Detta kan ses som ett stycke landskapsarkeologi där hydrografi, klimat, biogeografi och kulturgeografi dvs. landskapets förutsättningar beskrivs utifrån resurser och egenskaper.

I de fall det inte funnits någon specifik forskning från undersökningsområdet så har jag använt generella forskningsresultat från närliggande områden. Stig Welinder m fl. beskriver jordbrukets utveckling i Sverige²⁹ och Jørgen Jensen redogör för utvecklingen i Danmark under gamla tider³⁰. Deborah Olaussons har forskat kring utvecklingen under stenåldern i norra Europa³¹ och Birgitta Hårdh har beskriver grunddragen i Nordens förhistoria³².

I den tredje delen beskriver jag vilka uppgifter gamla kartor kan ge oss.

I diskussionskapitlet används en kvalitativ metod där enskilda fynd behandlas. Artefakternas tänkbara motiv till varför vi fann dem på just dessa platser diskuteras och här framgår också möjliga tolkningar av fynden.

Slutligen sammanvävs bearbetning och analys i tolkning och en slutdiskussion som fokuserar på uppsatsens övergripande problemställningar.

1.7 Källkritik

Fynd från mesolitikum har varit sällsynta i skärgården. En möjlig orsak till detta kan vara den bördighet som öarna besitter. Detta har gjort att djupet ofta överstiger det som används vid byggande av hus med torpargrund (jmf fig.3), vilket har varit den vanligaste typen av hus fram till 1960-talet. Under senare år byggs hus med helgjuten platta vilket innebär större schaktningsarbeten. Dessa sker dock sällan på de platser som är tänkbara som stenåldersboplatser utan nära strandområden som låg under den tidens vattennivå. De högre nivåerna är fortfarande i stor utsträckning oexploaterade. Det andra alternativet är att det helt enkelt inte finns så många fynd inom undersökningsområdet.

En annan viktig faktor är att under tidigmesolitikums Yoldiaregression (ca 8000 f.kr) var vattennivån ca 20 meter lägre än dagens och även under mellanmesolitikum var havets nivå ca 2 meter lägre³³. Detta gör t ex. att Utklippan under Yoldiaperioden var en 5/4 km stor ö dvs. större än vad Sturkö är idag vilken är Blekinges största ö³⁴. Detta kan naturligtvis innebära att boplatser mm finns dolda i det som under mesolitikum var kustnära områden. Det

²⁷ Wyszomirska m fl. 1999

²⁸ Lindahl m fl 2002

²⁹ Welinder m fl. 2004

³⁰ Jensen 2006

³¹ Gillis m fl. 2004

³² Hårdh 1993

³³ Berglund 1967:9

³⁴ Berglund m fl. 1986:49 fig. 7.

är först under senare års framväxt av marinarkeologi som man börjar diskutera inventeringar och registreringar av havsbotten motsvarande fornminnesinventering³⁵.

Fig. 3. Bilden visar på jordlagrets kraftfulla påbyggnaden orsakade av vegetation och odling.

Utgrävningar och arkeologiska undersökningar har varit sällsynta. De fynd som inkommit till statens historiska museum och Blekinge museum bygger därför oftast på privata initiativ och intresse. Mina fältstudier under cirka 20 år visar dock att ortsbefolkningen i mycket stor omfattning har förhistorien i byrålådan. Detta utgör en risk för att det material som finns att tillgå inte blir representativt.

Flera störningar (recenta) har förekommit som troligen har påverkat vår kunskap om skärgårdens förhistoria.

- Danskarna anläggning av Lyckåhus samt Kristianopels fästning under 1500-talet³⁶.
- Då Blekinge blev svenskt efter freden i Roskilde 1658 påbörjades anläggandet av Karlskrona som örlogsstad år 1680³⁷. Fortifikatoriska verk under cirka 300 år krävde enorma mängder sten och grus.

³⁵ Marinarkeologiska seminarium 2006-2007

³⁶ Rufelt m fl. 1985:3-5

³⁷ Rufelt m fl. 1985:36-40

- Under 1860-talets slut till början av andra världskrigets utbrott fanns i skärgården ett omfattande stenhuggeri som tog fart under den preussiska före detta fortifikationsingenjören Wolff ledning³⁸..
- Avfolkningsbyggd allteftersom stenhuggeriet minskade. Tjurkö hade under 1800-talets sista hälft cirka 2000 invånare vilket efter andra världskrigets slut hade minskat till drygt 300 personer³⁹. När familjer lämnade sina hem tog de med sig hela sitt bohag vilket kan ha omfattat även artefakter.

Även om verksamhet enligt ovan bidrar till att artefakter har hittats finns det en överhängande risk för att fynd försvann, förflyttades så att fyndsammansättningar och fyndplats saknas samt att föremålen inte blev registrerade i fornminnesregistret. Ovanstående utgör således en paradox, utan verksamheten hade fynden varit färre och med verksamheten så är de delvis förstörda och ofullständiga.

Under källkritik bör också framföras att jag är uppvuxen i undersökningsområdet. Detta har medfört att jag som författare känner till var privatpersoner har gjort artefaktfynd. Det har också medfört möjligheten att ta del av, låna och fotografera dessa fynd på ett sätt som annars inte hade varit möjligt. Jag har tagit del av flera föremål än vad som redovisas i uppsatsen, men det är viktigt att betona att diskussionen och tolkningar utgår från de föremål som redovisas. Dessutom bör tilläggas att jag under många år genomfört landskapsstudier. Jag känner därför till och har också ett flertal gånger besökt huvuddelen av de platser som tas upp i uppsatsen.

2 Bearbetning och analys

2.1 Artefakter

Här följer en beskrivning av fynd av boplatser som registrerats vid fornminnesinventeringar och lösfynd främst från Blekinge museums depåer som kan kopplas till olika tidsperioder och olika kulturer under stenåldern.

2.1.1 Mesolitikum

Det äldsta fyndet som har kunnat dateras inom undersökningsområdet är den harpun som John-Erik Ungfors fick upp vid torskfiske november 1996⁴⁰. Fyndet gjordes 4 nautiska mil väster om Utklippan och dateras till cirka 6400-6200 f kr. Harpunen var tillverkad av kronhjortshorn och hade fyra hullingar⁴¹. Harpunen har troligen blivit förlupen vid säljakt.

En hållristning som funnits mitt på Sturkö, cirka 400 meter västsydväst om jourbutiken, kan möjligen tolkas som en båt med paddlar med två sälar runt båten (se figur 4 och 5). Flera arkeologerna har besökt platsen men ej kunnat fastställa dess ålder⁴².

³⁸ Frykman 1969:46, 50, 57

³⁹ Sveriges bebyggelse, Blekinge län del 5 1947:661-662

⁴⁰ Muntlig uppgift av John-Erik Ungfors, Sanda ,Sturkö fynddagen

⁴¹ Larsson 1998:9-11,15

⁴² Egna uppgifter och bilder som förmedlare av fyndet till arkeologerna

Fig. 4. Säl ristad på berg?

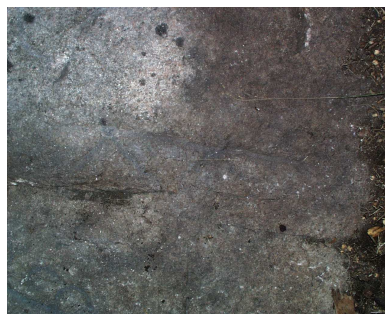

Fig. 5. Enkel båt med paddlar?

Inom undersökningsområdet har man funnit ett relativt stort antal trindyxor. Trindyxornas har tillverkats av bergart och dateras till perioden 7000 f kr till 2000 år f kr och är alltså vanligt förekommande även under neolitikum på Sveriges östra sida. Trindyxorna förekommer inom den gropkeramiska kulturen men dess förhållande till trattbägarkulturen är inte utredd⁴³. Det kan alltså tyckas vara jägar- och samlarkulturerna som använder trindyxor.

Hermansson och Welinder ger följande definition på trindyxa

Form

”Alla ytor utom eventuell insvängning på breddsidan mot eggen, hålegg, utsvängda egghörn eller skafränna på yxan är konvexa eller plana. Hänsyn får inte tas till märken efter tillslagning, bultning eller gropar i råmaterialet. Markerad vinkel finns endast vid eggen, ibland något uppdragen mot smalsidan, och eventuellt vid egghörnen eller skafrännan. Tvärsnittets form 1/3 från nacken är runt till ellipsformat. Yxan är rak och symmetrisk, sedd från breddsidan”⁴⁴.

Från Senoren finns cirka 20 stycken trindyxor registrerade på Blekinge museum. Huvuddelen av trindyxorna är endast sockenbestämda och några är dessutom tveksamma som trindyxor då de har antingen antydning till slipade sidor, är ett mellanting med tjocknackig bergartsyx eller har spetsoval genomskärning. Två av trindyxorna kan platsbestämmas till Torp nr 8⁴⁵.

Då ett flertal av yxorna ingår i Carl Månssons samling kan man troligen ändå utgå ifrån att flertalet av de yxor som ingår häri kommer från det närområde där Måns Nilssons hade sin gård dvs. i Torp⁴⁶.

På Sturkö finns sex stycken trindyxor registrerade på Blekinge museum. Tre stycken av dessa är funna på Tockatorp nr 17. Fyndet har lämnats in av Mauritz Magnusson. Bland de inlämnade fynden fanns också ett mikroskop med måtten 2,9x0,9x0,3 cm samt tre skrapor och fyra flintaavslag⁴⁷.

En fjärde trindyxa är upphittad av trädgårdsmästare Albert Johansson på en plats som har det fantasieggande namnet Trundoborg⁴⁸. Trots efterforskning i ortsnamnsregister, lantmäterikartor och intervjuer med ortsbefolkning har jag ej kunnat fastställa den exakta platsen för fyndet. Vid eventuell vidareforskning bör särskilt Hålan och Frändatorp specialgranskas.

⁴³ Hermansson & Welinder 1997:21-22

⁴⁴ Hermansson & Welinder 1997:36

⁴⁵ BLM inventarieregister över Senoren

⁴⁶ Sveriges bebyggelse Blekinge län 5 1948:538

⁴⁷ BLM inventarienummer 16599

⁴⁸ BLM inventarienummer 10114

Övriga två trindyxor har endast Sturkö som sockenbestämning⁴⁹.

Dessutom har ett koniskt spånblock hittats på Skällenäs⁵⁰.

Fynden från mesolitikum är således sparsamma inom undersökningsområdet. Dessutom råder det en osäkerhet som omnämns ovan om trindyxornas ålder. Denna fråga återkommer jag till i kapitel 3 diskussion.

2.1.2 Neolitikum

2.1.2.1 Tidigneolitikum

Vid byggnation på Ekenäs år 1954 undersöktes tre stycken hällkistor⁵¹. I täckmassan fanns tidigneolitisk keramik från trattbägarkulturen. Ingemar Atterman som undersökte hällkistorna ansåg att fyllnadsmassan som var blandad kom från en stenåldersboplats⁵².

Tunnackiga flintyxor förekommer under perioden tidigneolitikum B/C till Mellanneolitikum period II dvs. mellan 3450-2950 f kr. Tunnackiga yxor förekommer i Trattbägarkulturen⁵³. I Blekinge museums samling finns fyra sådana yxor funna på Senoren. Två av dessa är endast ort och sockenbestämda till Senoren, Ramdala. Båda var slipade och gjorda av flinta dessutom var den ena håleggad⁵⁴. De två andra lösfynden är preciserade till Västernäs. Den ena är gjord av flinta som är patinerad i brunt emedan den andra är gjord av grönsten⁵⁵.

I Blekinge museums samlingar finns två stycken föremål klassificerade som dolkar från neolitikum. Vid närmare granskning av föremålets form samt tjocklek ligger det nära till hands att datera dessa som dolkstavar. Klassificeringen är svår eftersom inte hela föremålen finns att tillgå. Dolkstavar förekommer i Trattbägarkulturen under tidigneolitikum C till mellanneolitikum A period II dvs. 3450-2950 f kr⁵⁶. Dolkarna är tillverkade av gråbrun resp. grå flinta. Den första i två delar och 11,4 cm lång och den andra avbruten 7 cm lång. Båda föremålen är funna i Torp, Senoren⁵⁷.

Ytterligare ett föremål kan hänföras till tidigneolitikum period C (3450-3300 f kr) och trattbägarkulturen⁵⁸. Föremålet är ett förarbete till en mångkantig stridsyxa där skafthålet inte är påbörjat. Yxan är funnen i Östernäs, Senoren⁵⁹.

2.1.2.2 Mellanneolitikum A

I undersökningsmaterialet finns endast ett enda fynd som kan dateras till mellanneolitikum period A dvs. 3300-2650 f kr (utöver de som anges ovan). Lösfyndet består av fragment av en

⁴⁹ BLM inventarienummer 2375, 4948

⁵⁰ SHM inventarienummer 6442:1, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=6442> (2008-05-08)

⁵¹ BLM Dnr 1954:208, datum 1954-12-01

⁵² SHM inventarienummer 25303, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=25303> (2008-05-08)

⁵³ Wyszomirska m fl. 1999:42, 47

⁵⁴ BLM inventarienummer 7677, 24558

⁵⁵ BLM inventarienummer 7681, 5496

⁵⁶ Wyszomirska m fl. 1999:42, 48

⁵⁷ BLM inventarienummer 7693, 7694

⁵⁸ Wyszomirska m fl. 1999:42, 46

⁵⁹ BLM inventarienummer 5475

dubbeleggad stridsyxa av vanlig typ⁶⁰. Yxan är tillverkad i porfyrit och funnen på Skällenas, Sturkö⁶¹.

2.1.2.3 Mellanneolitikum B

Mellanneolitikum är en period med divergerande livsstilar. Stridsyxekulturen lever huvudsakligen av jordbruk och hållning av tamboskap emedan Gropkeramiska kulturen lever av havet, huvudsakligen säl, med grisar som buffert samt sparsamt med tamboskap och mycket lite odling. Gropkeramiska boplatser ligger strandnära medan stridsyxekulturens boplatser följer trattbägarkulturens tidigneolitiska bosättningsmönster⁶².

Fynd i form av stridsyxekulturens stridsyxor har gjorts i Torp, Senoren. Två stridsyxor gjorda i grönsten har hittats på Torp nr 9. Stridsyxorna var av olika typer där de ena var typ Hurva med nackknopp medan den andra var av typen Sösdala⁶³. En tredje stridsyxa hittades också i Torp men saknar gårdsnummer. Även denna var gjord av grönsten och av typen Sösdala. Ett fjärde fynd är en skafthålsyxa som endast är sockenbestämd. Den är gjord i bergart och är båtformig och skulle möjligen kunna vara tillverkad i slutet av perioden eller övergången till senneolitikum⁶⁴.

Förutom stridsyxorna har man i Torp nr 7 funnit en smal håleggad mejsel och en tunnbladig yxa. Fynden gjordes enligt BLM vid hällkistan⁶⁵. Uppgifterna är motsägelsefulla eftersom Fornminnesinventeringen anger att hällkistorna är belägen på Torp 9:24. Ingemar Atterman undersökte hällkistorna 1954 dock utan att finna några ytterligare gravfynd. I täckningsmassan av hällkistan fann man 28 stycken bitar av stridsyxekeramik varav 15 stycken var ornerade⁶⁶.

Dessutom finns fynd från stridsyxekulturen på Senoren såsom tjocknackig håleggad mejsel, tjocknackig håleggad yxa, två tjocknackiga yxor av flint typ B dvs. fyrsidigt slipade samt en yxa alternativt mejsel fyrsidigt slipad. Samtliga fynd saknar närmare fyndplats⁶⁷.

På Sturkö har man funnit fyra stycken tjocknackiga yxor i flinta typ B dvs. fyrsidigt slipade. Endast en av dessa yxor har en närmare platsbestämning. Den fanns vid utdikning av en mosse i Bredaviks mark 43 cm under marken under ett kollager. Tillsammans med den sista yxan fann man också en tjocknackig yxa i flinta som var oslipad. Fyndomständigheterna gör att denna får betraktas som ett icke färdigställt ämne⁶⁸.

På Tjurkö fann Ragnar Ahlström en boplatz under militärtjänstgöring på Tjurkö 1944. Bland fynden fanns bl. a fragment av en tjocknackig yxa gjord i grönsten. Yxan var väl slipade både på bred och smalsidorna vilket gör att den är av typ B. Boplatzfyndet gjordes bakom lantbrukare Ingvar Johannison ladugård på en plats som sluttade ned mot viken. Platsen är

⁶⁰ Wyszomirska m fl. 1999:42, 54

⁶¹ BLM inventariernr 10921

⁶² Welinder 2004:100-103, 185-186

⁶³ Wyszomirska m fl. 1999:66

⁶⁴ BLM inventarienummer 7638,7639,7700,7637

⁶⁵ BLM inventarienummer 7678, 7679

⁶⁶ SHM 25303, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=25303> (2008-05-08)

⁶⁷ BLM inventarienummer 7668, 5351, 7669, 7683, 17729

⁶⁸ BLM inventarienummer 3423, 3426, 4947, 11144, 11158

belägen 6, 6 meter över havet⁶⁹. Lantbrukare Ingvar Johannison står 1948 som ägare till gården Sundet 4:10,11⁷⁰

Även på Inlängan har man funnit en tjocknackig yxa i flinta av typ B, vilken var delvis slipad på alla fyra sidorna⁷¹.

Fynd från den gropkeramiska kulturen är mera sparsamma från undersökningsområdet.

I fyllnadsmassorna på hällkistorna på Torp 9:24 Senoren fann man 177 skärvor av gropkeramisk keramik av vilka 49 stycken hade dekor med eller utan gropar samt 28 stycken bitar med enbart gropar⁷².

Vid sammanställning av fornminnesinventeringen 1938 finns handlingar från anmäld boplats av Elmér och Lönnberg från 1931. Boplatsen är beskriven i fornminnesinventeringen som Ramdala, Senoren nummer 32. Härvid skulle krukbiter ha funnits av vilka två stycken innehöll ornament i form av kamstämpel och gropar. Det råder dock en osäkerhet om detta fynd då det på ett annat ställe i samma dokument står att ingen keramik funnits⁷³. Fynd från boplatsen finns inlämnade och registrerade vid statens historiska museum. Här framgår bland annat att tre bitar keramik ingår i fyndet och att dessa är liknande de som tas upp under samma inventarienummer från Pysslingebacken i Torhamns socken dvs. gropkeramisk keramik med gropar och vertikalstreck⁷⁴

På Västra Skällö har man funnit en mycket vacker trekantig, flathuggen, pringlad pilspets⁷⁵. Spånpilspetsen i flinta är av typ C⁷⁶.

Gropkeramisk keramik har även hittats på boplats nr 4, fornminnesinventeringen. Idag är boplatsen registrerad som RAÄ Sturkö 6:1. Boplatsen är belägen norr om Sturkö kyrka och på platsen har funnits såväl ornerad som oornrad gropkeramiska krukskärvor⁷⁷.

2.1.2.4 Senneolitikum

Under senneolitikum gravsattes de döda i flatmarksgravar eller hällkistor⁷⁸. Inom undersökningsområdet finns två kända fynd av gravfält i form av hällkistor.

En av platserna är belägen på Torp nr 9, Senoren och är särskilt intressant. Platsen för gravsättningen är belägen i direkt anslutning till avfarten från allmänna vägen mot Torp. Gravsättningen har bestått av tre hällkistor men blev tyvärr förstörd i samband med byggnation⁷⁹. Hällkistorna är särskilt intressanta eftersom de har varit täckta av keramik från

⁶⁹ SHM 23225, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=23225> (2008-05-08)

⁷⁰ Sveriges bebyggelse Blekinge län del 5 1948:676

⁷¹ BLM inventarienummer 3348

⁷² SHM 25303 Huvudkatalog A sid. 4-5, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=25303> (2008-05-08)

⁷³ BLM fornminnesinventering 1938 akt Ramdala socken

⁷⁴ SHM 6844 a,c, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=6844> (2008-05-08)

STH 9410, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=9410> (2008-05-08)

⁷⁵ BLM inventarienummer 5432

⁷⁶ Wyzomirska m fl. 1999:59

⁷⁷ RAÄ 6:1, <http://www.fmis.raa.se/fmis/bilder/10/1080/1014/dokument/1014-0006-01-D.jpg> (2008-05-08)

SHM inventarienummer 21333, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=21333> (2008-05-08)

⁷⁸ Gillis m fl. 2004:129

⁷⁹ Raä Ramdala 100:1 <http://www.fmis.raa.se/fmis/bilder/10/1080/1009/dokument/1009-0100-1-D.jpg> (2008-05-08)

neolitikums alla perioder, dvs. trattbägar-, gropkeramisk-, stridsyx- och senneolitisk keramik.

Björn Nilsson drar slutsatsen att täckningen troligen inte är någon tillfällighet utan koncentrationen av ornamenterade bitar medvetet har samlats ihop. Dessa slutsatser baserar han på jämförelser med andra boplatsers kvot av ornerad keramik kontra oornrad keramik⁸⁰.

Några andra fynd i hällkistorna gjordes inte vid Ingemar Attermans undersökning 1954 utan det var själva täckningen av hällkistorna som utgjorde fyndmaterialet⁸¹.

Det andra gravfältet är beläget på Inlängan och bestod av sju hällkistor på ett område av 60 x 30 meter. Hällkistorna var borttagna genom undersökningar på 1960-talet samt utsatta av olika recenta aktiviteter. Vid undersökningar fanns bara sparsamt med fynd som flintaavslag⁸²

En enkel skafthålsyxa av bergart och en praktdolk av flinta har funnits på Torp nr 8 och en skafthålsyxa på torp nr 10. Ytterligare två skafthålsyxor och del av en dolk är funna i Torps by dock utan angivelse av gårdsnummer⁸³.

Ytterligare sju stycken enkla skafthålsyxor och fyra stycken dolkar av flinta finns registrerade på Senoren, Ramdala socken⁸⁴

På Sturkö finns två enkla skafthålsyxor registrerade med enbart sockenbestämning samt på Tjurkö har hittats en tjocknackig bredeggad yxa. Även denna saknar platsbestämning⁸⁵

Ett fynd som troligen är ett boplatsfynd har gjorts på andra kyrkogårdsavsatsen sydost om Sturkö kyrka. Platsen ligger cirka 10-12 meter⁸⁶ över havet vid en äng som sluttar mot havet. Fyndet bestod av del av ett större lerkärl gjort av grovt mörkbrunt kvartsblandat gods, några krukskärvor ett flintastykke och ett kvartsstycke⁸⁷. Lerkäret har vulst vilket gör att fynden kan tolkas som senneolitiska⁸⁸

2.2 Utvecklingen i undersökningsområdet under stenåldern

Förändringar i klimat, vegetation och havsnivå har styrt människans tillvaro inom området. Dessa förändringar har utgjort grundläggande förutsättningar för livsbetingelser för samlar- och jägarfolk. Dessa människor hade ingen eller liten påverkan på miljön.

Under neolitikums framväxt av bondekultur med jordbruk och boskapshållning börjar människan forma den miljö som de levde i. Det var inte längre naturen som bestämde förutsättningarna allena utan människans prägel på miljö blev alltmer påtaglig.

Här nedan följer en övergripande beskrivning av de olika perioderna.

2.2.1 Mesolitikum

⁸⁰ Nilsson 2003:287-289

⁸¹ SHM Inventarienummer 25303 <http://mis.historiska.se/mis/sok/invr.asp?invnr=25303> (2008-05-08)

⁸² RAÄ Torhamn 25:1 <http://fmis.raa.se> id=10101700250001 (2008-05-08)

⁸³ BLM inventarienummer 7641, 7664, 7670, 7691, 7692

⁸⁴ BLM inventarienummer 5391-5392, 5451 7632-7636, 7672-7673, 7690

⁸⁵ BLM inventarienummer 9689, 10224, 12330

⁸⁶ Vid besök på platsen bedömer jag nivån till något lägre än angivna uppgifter

⁸⁷ BLM inventarienummer 8307

⁸⁸ Lindahl m fl. 2002:78-80

Inlandsisens tillbakadragande från östra Blekinge beräknas ha skett för drygt 12000 år sedan⁸⁹.

Björn E Berglunds pollenanalyser från Lösen och Färskesjön ger oss en schematisk bild av hur sydöstra Blekinges vegetation såg ut under tidig stenåldern. Den första tiden efter inlandsisens tillbakadragande kännetecknas av tundratid. Växtligheten bestod huvudsakligen av gräs och örtväxter som idag förekommer i fjällvärlden t ex fjällsippa som på latin heter *dryas octapetala* vilken givit namn åt två av de senglaciala perioderna Äldre och Yngre Dryas. Det växte dessutom malört, solvända, dvärgvide och dvärgbjörk samt buskvegetation med en och havtorn⁹⁰.

Under Allerödtid som inföll 10100 till 8900 f kr blev klimatet mildare vilket gjorde att tall, rönn, hägg och glasbjörk etablerade sig med kraftigast inslag av björk. Under Yngre Dryastid då klimatet åter försämrades trängdes träden tillbaka och vegetationen liknade den under äldre dryas⁹¹

Vattennivån under Äldre dryas, Alleröd och Yngre Dryas beskrivs som den Baltiska issjön vars nivå utforskats av ett flertal forskare. Nivån beräknas till cirka 65 meter över nuvarande havsnivå.⁹² Detta gör att hela den Blekingiska skärgården täcktes av vatten och att höga kustlinjen (dåvarande strandlinje) gick norr om Rödeby, Augerum och Ramdala⁹³.

Vid uppodling av mark vid Stora mosse, Sturkö har man efter utdikningen på 1920-talet funnit rötter av tallar vilka ansågs ha ett högt brännvärde så kallad töre eller ljuseved eftersom veden kunde användas vid justring av ål⁹⁴. Förhållandet har varit likartat då rötter funnits vid torvbrytning i Bredaviks mark, Sturkö och även här tog man tillvara den svarta veden till ljuse⁹⁵.

För cirka 9500 år sedan kläddes öarna av tallar som ett resultat av förbättrat klimat. Undersökningar av Björn Berglund m. fl. i på botten vid Långören har påvisat förekomsten av tallar. Nuvarande skärgården hade blivit en del av fastlandet genom Yoldiahavet förbindelse med Nordsjön vilket resulterade i att havsnivån sjönk till cirka 20 meter under dagens nivå⁹⁶.

Under Boreal tid var tall vanligast men efterhand bredde lövskog bestående av ek, ask, alm och lind ut sig och blev helt dominerande under atlantiskt tid som varade in i tidig-neolitikum⁹⁷.

Under mesolitikums sista två tusen år hade havsnivån stigit och varierade mellan 5-7 meter över dagens havsnivå⁹⁸.

⁸⁹ Ringberg 1971:33

⁹⁰ Berglund 1967:2-3

⁹¹ Berglund 1967:3

⁹² Ringberg 1971:4

⁹³ Ringberg 1971:8

⁹⁴ Muntlig uppgift 5 maj 2008 av Rune Mårtensson Ryd 9

⁹⁵ Muntlig uppgift 5 maj 2008 av Roland Samuelsson Bredavik 22

⁹⁶ Berglund m fl. 1986:44

⁹⁷ Berglund 1967:4

⁹⁸ Welinder m.fl 2004:68

Beräkningar av markutnyttjande har gjorts för södra Skåne och där anges som maximum en person per kvadratkilometer för jägar- och samlarkulturerna. Siffran ökar under det äldsta jordbruket till maximalt 20 personer per kvadratkilometer⁹⁹. Dessa siffror skall man ha i åtanke när man studerar ett område. Fynden kan tyckas många men tidsspannet är så stort att fynden troligen sällan är samtida.

2.2.2 Neolitikum

Kartläggning av djurlivet i skärgården saknas varför vi får förlita oss på de få utgrävningar där benrester funnits i närområdet inom Blekinge.

Vid utgrävningar i Siretorp på Listerlandet kunde man artbestämna 1469 olika benstycken. Enligt E Dahr fördelade sig dessa på 84,1 % säl, 5,6 % svin, 5 % nötkreatur samt 5,3 % övriga arter som får, get, hjort, rådjur, hare, fisk, havsörn, vildkatt och mård. Av funna benrester var huvuddelen från neolitikum och återfanns i kulturlager från snörkeramiska kulturen och gropkeramiska kulturen. Endast 7 ben återfanns i lager från Erteböllekulturen vilka alla kom från säl.¹⁰⁰

Vid utgrävningar 1963 i Björkärr, som ligger nordost om undersökningsområdet, fann man ett kilo benfragment. Utöver tamdjurrester fanns huvudsakligen sälrester. Sälresterna kunde inte artbestämmas men såväl gråsäl, vikare och grönlandssäl fanns representerade. Dessutom fanns ben från kronhjort, rådjur, vildkatt, skogsräv, hare, olika fågelarter bl. a vigg, andfåglar och knip. Fiskarter representerades till största delen av torsk men ben fanns också från abborre, gädda och vitling. Vid utgrävning ett år senare fann man rester av hjortdjur och bäver. Boplatsen har varit bebodd under flera perioder mellan 4500-3500 f. kr¹⁰¹.

Vid utgrävningar i Pysslingebacken på Torhamnslandet dvs. öster om undersökningsområdet fann man i det knappa materialet rester av säl och skogshare samt två fågelben. Boplatsen användes under mellanneolitikum senare del¹⁰².

Vid betraktande av benrester skall man ha i åtanke att fiskben särskilt från fet fisk lätt löses upp¹⁰³.

2.2.2.1 Tidigneolitikum (TN 4000-3300 f kr)

Under tidigneolitikum blev klimatet kallare vilket fick till följd att havsnivå sjönk från 7 m ö h till 5 m ö h som en följd av mera vatten bands vid polerna¹⁰⁴. Den grunda skärgården gör att varje meter som vattnet drar sig tillbaka utökar öarnas arealer väsentligt. Denna utökning sker främst österut eftersom det är på denna sida som de grunda vikar och madar finns¹⁰⁵.

Nutidens bottnar på fjärdarna är fattiga på sten och stenarna är till huvuddelen små. Man kan därför anta att även dåtidens fjärdar och madar som stiger upp ur vattnet har varit i stort sett likadana. Ett stort flackt område, som i dag skulle betecknas som fullåkerareal, är Östra gärdet

⁹⁹ Welinder m fl. 2004:37

¹⁰⁰ Bagge & Kjellmark 1939:242-245

¹⁰¹ Liljegren 1984:165-166

¹⁰² Liljegren 1984:166

¹⁰³ Welinder m fl.2004:89

¹⁰⁴ Welinder 2004:24,68

¹⁰⁵ Lantmäteriet ekonomiska karta

på Sturkö. Här kan man se att stora stenar är sällsynta men att högar av småsten förekommer frekvent¹⁰⁶. Det kan därför med ganska stor säkerhet att dessa platser var de som lättast kunde omvandlas till betesmarker eller åkerareal. De var dessutom lättarbetade då de ofta har sandjordar.

Undersökningar av vegetationen i östra skärgården grundar sig helt och hållet på Björn E Berglunds omfattande undersökningar. Vegetationen bestod huvudsakligen av lövskog som ökat samtidigt som tallen minskar troligen på grund av den klimatförsämring som inträder under tidigneolitikum¹⁰⁷.

2.2.2.2 Mellanneolitikum (MN 3300-2300 f kr)

Under tidig mellaneneolitikum försämrades klimatet till att börja med ytterligare. Därefter kom en period av något bättre klimat som varade intill senneolitikum. Havsnivå varierade mellan 5-5,5 meter över dagens nivå¹⁰⁸.

Vegetationen påverkades av klimatförbättring genom ett ökat inslag av tallen under början av mellaneneolitikum tillfälliga klimatförbättring. Därefter ökar inslaget av ek under hela resterande neolitikum¹⁰⁹.

Sven Th Anderssons forskning har visat att lind pollineras av insekter. Lind har därför en låg pollenproduktion till skillnad från ek som vindpollineras. Detta gör att pollenundersökningar blir missvisande och man bör således ha i åtanke att lind är klart vanligare än vad pollen-diagram visar¹¹⁰. Detta gör att även lind vid sidan om ek utgjorde ett påtagligt inslag i den tidens lövskog.

2.2.2.3 Senneolitikum (SN 2300-1800 f kr)

Klimatförsämring medför att temperaturen åter faller och närmar sig den temperatur som vi har idag. Havsnivån sjunker till 4 meter över dagens nivå¹¹¹. Den flacka skärgården gör att ytterligare mark stiger upp ur havet¹¹².

Vid undersökningar på Inlängan har Björn E Berglund funnit att skogen röjts och att betesgång skett. Detta gjorde att ädellövskog ersattes av björkskog och öppna landskap¹¹³.

2.3 Vad berättar kartorna för oss

Vid undersökningar av lantmäteriets kartor kan man konstatera att den som upptecknade Sturkö storskifteskarta 1795 gjorde en särskild anteckning. På två platser skrev han in ordet gammalt¹¹⁴. Den ena platsen var på gården Ryd 12 som kallades Storegården i gamla tider. På gården har man hittat äldre föremål vilka jag dock inte har haft möjlighet att ta del utav.

¹⁰⁶ Fältstudier

¹⁰⁷ Berglund 1967:8-9

¹⁰⁸ Welinder 2004:24,68

¹⁰⁹ Berglund 1967:8-9

¹¹⁰ Iversen 1967:65

¹¹¹ Welinder 2004:24,68

¹¹² Fältstudier

¹¹³ Berglund 1964:31-32, 1967:5

¹¹⁴ Sturkö storskifteskarta 1795, Lantmäteriet Sturkö socken akt 9

Den andra platsen är vid Skällenäs gårdar ungefär där vägen går idag på höjdplatån. Jag har själv varit på plats efter plöjning och sett flinta varför uppgiften har stor trovärdighet. När man betraktar kartorna från 1700-1800-talet måste man beakta havsnivåskillnader, berg i dagen och mossarnas utbredning som mycket mer omfattande innan genomförande av olika utdickningsprojekt.

Fig. 6. Karta över blottat berg inom bl. a undersökningsområdet. Upprättad av K E Sahlström¹¹⁵

Som vi ser ovan så ligger havsnivåerna under de perioder som vi finner mänskliga aktiviteter inom undersökningsområdet mellan 5-7 meter högre än idag om vi undantar de sista tvåhundra åren av senneolitikum. Detta gör att stora delar av det som idag utgör åkerarealer på öarna försvinner och öarna bestod på denna tid till stora delar av blottat berg (se fig. 6).

3 Diskussion

I detta kapitel diskuteras föremålens fyndplatser och fyndmönster. Fynd från offentliga register kompletteras med fynd i privat ägo. Diskussionen syfte är att försöka förklara varför vi finner dessa artefakter just här.

3.1 Mesolitikum

Boplatsmönstret hos jägar- och samlarkulturer under stenåldern är att man rör sig inom ett område som styrs av tillgång av marina resurser och säsong¹¹⁶.

Dessa boplatser ligger ofta vid smala sund och åmynningar där det finns gott om marina resurser. Eftersom fångstmöjligheterna är störst under våren och högsommaren är det möjligt att gruppen eller del av gruppen förflyttade sig till jaktmarker i inlandet¹¹⁷

Inom undersökningsområdet är de mesolitiska fynden sparsamma. När man diskuterar mesolitikum ska man ha Welinders modell över befolkningstäthet om högst 1 person per kvadratkilometer vilket skulle innebära cirka 30 personer som rör sig inom området.

¹¹⁵ Stenholm 1986:15

¹¹⁶ Gillis m fl. 2004:113-114

¹¹⁷ Jensen 2004:143

Fyndet av kronhjärtsharpunen väster om Utklippan är bevis på att jägarfolk fanns i kustbandet redan för över 8000 tusen år sedan. Vi kan därför med säkerhet säga det var senast vid denna tid som undersökningsområdet befolkades.

Vi kan dessutom med stor säkerhet fastslå att samlar- och jägarfolk åtminstone tidvis har vistats på Tockatorp, Sturkö. Bevisen för detta är det mikroskop som Mauritz Magnusson hittade på sina ägor^{118, 119}. Att även i vart fall två av trindyxorna härrör från mesolitikum kan man med ganska stor säkerhet säga eftersom det inte förekommer några andra fynd av gropkeramiska fynd i närheten.

Denna gård är belägen på en väl skyddad plats i sydost läge på en höjd av drygt 10 meter över havet¹²⁰. Platsen skulle ur denna synvinkel vara en mycket lämplig plats för en boplats eller säsongsboplats och det är därför inte otroligt att föremålen kommer från en sådan.

Att jägar- och samlarkulturen vistats på Skällenäs redan under mesolitikum framgår av fyndet av ett konisk spånblock¹²¹. Dessa block hänförs till Kongemosekulturen dvs. slutet av mesolitikum¹²². Höjdkurvorna på den ekonomiska kartan visar att Skällenäs vid denna tiden var en ö¹²³.

På Senoren har man hittat ett ganska stort antal trindyxor. Förutom fynden av gropkeramisk keramik på hällkistan i Torp 9:24 och på boplats nr 32 i fornminnesinventeringen är fynd av gropkeramisk kultur på Senoren ovanliga. Detta talar för att trindyxorna med stor sannolikhet är mesolitiska fynd. Om förhållandena överensstämmer ovan med rörliga boplatser efter födans tillgång och säsong och att valet av boplatställen utgörs av trånga sund på motsvarande sätt som Jensen observerat i Danmark. Då utgjorde Senoren troligen många bra alternativ för val av platser. Trindyxorna dateras maximalt till 6500-6000 f kr¹²⁴. Havsnivån låg under denna period på en nivå mellan 4,5- 7,5 meter över dagens nivå. Där maximum ligger under mesolitikums sista period¹²⁵. Senorens topografi (se figur 7) är sådan att en havsnivåhöjning av denna storleksordning gör att ön delas upp i flera mindre öar med djupa vikar och trånga sund vilka är särskilt lämpliga för jakt och fiske. Kanske är det så att stenåldersboplatserna trots allt krävde en viss areal på öarna eftersom jakt och fiske sker under perioden när även samlande av växter skall ske, vilket gjorde att den kala utanskärgården undveks för huvudboplatserna. Detta skulle kunna förklara även fynden på Tockatorp då stora delar av södra och östra Sturkö försvinner vid en höjning av havsnivån med 7 meter.

¹¹⁸ Sveriges bebyggelse Blekinge län 5 1948:650

¹¹⁹ I Blekinge museums register står det upphittat på Mauritz Magnussons ägor gård nr 17,19,20 vilket med ganska stor säkerhet är fel eftersom gårdarna 19 och 20 ligger i Bredavik och inte gränsar till nr 17

¹²⁰ Lantmäteriets ekonomiska karta 1969 – Bredavik 3F 4i

¹²¹ SHM inventarienummer 6442:1, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=6442> (2008-05-08)

¹²² Wyszomirska m fl.1999:32

¹²³ Lantmäteriets ekonomiska karta 1969 – Bredavik 3F 4i, Sturkö 3F 3i

¹²⁴ Hermansson & Welinder 1997:22

¹²⁵ Welinder 2004:68

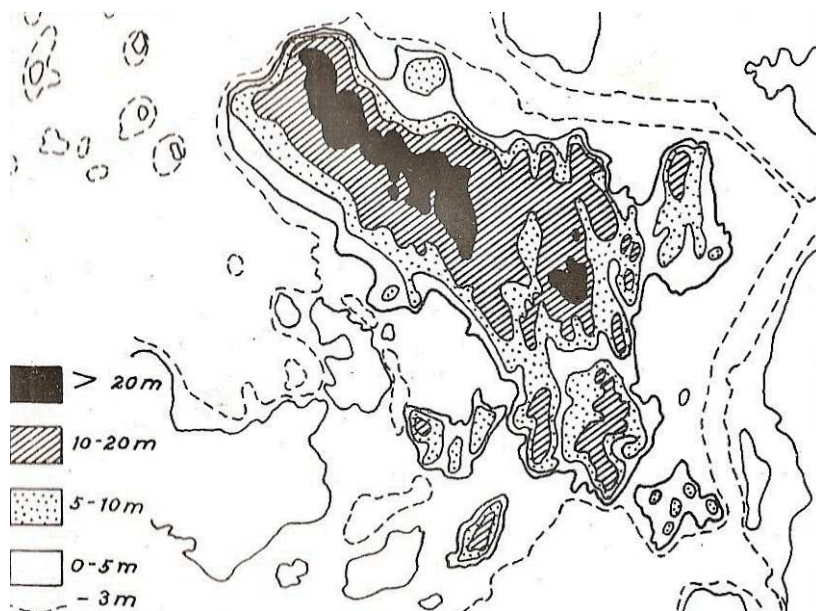

Fig. 7. Topografisk karta över Senoren av Björn E Berglund ¹²⁶

Fynden av trindyxor på Ytterön är mera problematiska och kan tolkas på flera sätt. Vid en höjning av vattennivå av 7-8 meter försvinner huvuddelen av öarna utanför Ytterön där endast Öppenskär och Inlängans högsta delar utgör minde skär¹²⁷. Det är därför troligt att dessa yxor är fynd efter säsongsjakt av säl eller fiske. Ytterön delas genom den höga havsnivån i ett smalt sund som förbinder Maren med Gåsefjärden där Maren utgör ett skyddat fjärdområde i sydostläge. Den ena trindyxan är platsangiven till Per-anton Nilssons gård vilken är Ytterön 1:41¹²⁸. Gården ligger på Norra Ytterön i en dalgång som vid en vattennivå av 7-8 meter högre än idag utgjorde en mycket skyddad vik¹²⁹.

En annan förklaring av fynden skulle kunna vara att yxorna tillhör de gropkeramiska jägare som under mellaneneolitikum rör sig i den östra skärgården. Denna förklaring är rimlig eftersom avstånden till de kända gropkeramiska boplatserna Björkarr (Gissleviken) och Pysslingebacken ligger i omedelbar närhet¹³⁰.

3.2 Neolitikum

3.2.1 Tidigneolitikum

Det första jordbruket i södra Skandinavien började under mesolitikums sista period. Spår från denna kultur är bl. a de kända keramikkräml och de importerade skolästyxorna¹³¹. I mina eftersökningar har jag inte kommit i kontakt med några fynd som skulle kunna härledas till denna tid.

¹²⁶ Berglund 1962-63:388

¹²⁷ Nilsson 2003:246-247 bild f

¹²⁸ Sveriges bebyggelse Blekinge län 5 1948:797

¹²⁹ Lantmäteriet ekonomiska karta Hästholmen 3f 3j

¹³⁰ Raä Torhamn 6:1 <http://fmis.raa.se> id=10101700060001 (2008-05-08)

Raä Torhamn 9:1 <http://fmis.raa.se> id=10101700090001 (2008-05-08)

¹³¹ Wyszomirska m fl. 1999:27,34-35

Tidigneolitikum, den nya tiden med det första jordbruket representeras av trattbägarkulturen. En viktig definitionsfråga är när man betraktas som jordbrukare. Stig Welinders definition är att om man håller husdjur eller odlar växter i någon omfattning betecknas det som jordbruk. Samtidigt betonar han att vi talar om blandekonomier med olika omfattningar¹³².

Trattbägarkulturen representerar den grupp av människor som under neolitikum börjar hålla husdjur och odla växter¹³³. Artefaktfynden tyder på att trattbägarkulturen kommit till Senoren under tidigneolitikum eller tidig mellanneolitikum. Artefaktfynden är från perioden TN B/C till MNA II och är som äldst från 3450 f kr. Det bör dock betonas att flera av artefakterna förekommer in i mellanneolitikum A period II vilket gör att föremålen är mellan 3450-2950¹³⁴.

Överflyllnaden på hällkistan innehöll, som tidigare nämnts ovan, också keramik från tidigneolitikum. Det är därför troligt att trattbägarkulturen etablerade sig på Senoren under den sista delen av tidigneolitikum och fanns på flera platser eftersom fynd gjorts både i Västernäs, Östernäs och Torp¹³⁵.

Fig. 8. Avslaget eggparti från en tunnackig flintyxa funnen i Skallatorp, Sturkö skala 1:1(privat ägo)

¹³² Welinder 2004:44-45

¹³³ Gillis m fl.2004:121-122

¹³⁴ Wyszomirska m fl. 1999:46-48

¹³⁵ BLM inventarienummer 5475,5496,7681,7693-7694

Ett annat fynd är en tunnackig yxa från Skallatorp, Sturkö (se fig. 8). Tunnackiga yxor brukas av trattbägarkulturen under TN B/C-MNA II (3450-2900 f.kr). Trattbägarkulturen fanns alltså också på Sturkö under den senare delen av tidigneolitikum eller tidigt under mellan-neolitikum.

Frågan som man ställer sig är varför finner vi dessa fynd just här.

Under mesolitikum valde jägar- och samlare boplatser som var belägna nära vatten. Under neolitikum och jordbrukets intåg valde man företrädesvis boplatser i inlandet och platser som hade lättare sandjordar. Förändringar i försörjningsbasen medförde alltså andra val av lägen för sina boplatser¹³⁶.

Om man överför denna generella beskrivning av bosättningsmönster till undersökningsområdet så skulle alltså kustnära områden inte vara förstahandsalternativet för trattbägarkulturen. Dessa boplatser skulle därför troligen finnas längre in på fastlandet under den tidiga delen av neolitikum. Trattbägarkulturens etablering i skärgården skulle då troligen kunna ses som en expansion. Detta gör att man ställs inför den klassiska frågan immigration (människor som kommer utifrån och slår sig ned) eller diffusion (kunskapsöverföring mellan människor). Detta är en fråga som länge diskuterats av arkeologer och där olika tolkningar råder.

En viktig fråga är om det finns någon förklaring till varför vi finner dessa artefakter från början av neolitikum på dessa ställen. Skiljer sig dessa platser på något sätt från andra ställen inom undersökningsområdet?

Vid genomgång av markens beskaffenhet kan man konstatera att hela Senoren är väl berikad med jordarten mullhalt på sandjord (sandmylla)¹³⁷. Dessutom kan man genom studier av nivåskillnader konstatera att Senoren under denna tid bestått av flera öar med smala sund, vilka genom landhöjningen bildar sandhaltiga lätta marker.

Även fyndet på Skallatorp (fig. 8) är gjort på en nivå som vid den tiden utgjorde en strandnära plats i sydläge. Det är därför inte omöjligt att även denna plats har lättare sandjord då sediment strömmat genom Stora mosse som vid denna tid utgjorde en extremt skyddad vik med utlopp såväl på utsidan vid Styrnäsudd som på insidan mot Killmafjärd. Uttorp utgjorde således en ö vid denna tidpunkt¹³⁸.

Jordarten kan ha haft en avgörande roll för var det första jordbruket utvecklades. Dalgångar belägna i sydlägen med sandjord som tidigare bearbetats av havet.

3.2.2 Mellanneolitikum A

En del av de fynd som tagits upp under tidigneolitikum kan som framgår ovan även härröra från mellaneneolitikum A. I övrigt är denna period fattigt representerad bland fynden. På Skällenas har man funnit fragment av en dubbeleggad stridsyxa. Det kan konstateras att det även på Skällenas finns lätta sandjordar¹³⁹.

¹³⁶ Gillis m fl. 2004:122

¹³⁷ Sveriges bebyggelse Blekinge län 5 1948:527-547

¹³⁸ Lantmäteriet ekonomisk karta, 3F 3i Sturkö

¹³⁹ Sveriges bebyggelse Blekinge län 5 1948:643

Att fynden i övrigt är få kan tolkas på flera sätt. Under tidigneolitikum skedde en långsam försämring av klimatet. Temperaturen föll under hela tidigneolitikum. Under mellanneolitikum började temperaturen åter stiga vilket medförde att vattennivån åter började stiga¹⁴⁰. Kanske var det dessa förändringar i klimat som påverkade människor eller någon annan faktor i tillvaron som förändrades.

Trindyxor kopplas samman med jägar- och samlarkulturer. Yxorna förekommer från mesolitikum till mellanneolitikum. Den gropperamiska kulturen kan kopplas samman med trindyxor emedan kopplingen till trattbägarkulturen är oklar¹⁴¹. Med tanke på de relativt många fynd av trindyxor framförallt på Senoren skulle en möjlig teori vara att det helt enkelt under dessa knappa förhållanden uppstod en konkurrenssituation om levnadsbetingelser. Trattbägarkulturens människor som tar i anspråk lättodlade jordar och framförallt ytor för betesmark samtidigt som jägar- och samlarkulturens födoförutsättningar påverkas av förändrade klimatförutsättningar.

Vid fornminnesinventeringen under 1930-talet kan man konstatera att flertalet av boplatserna ligger i svackor i syd-sydostlägen som skyddar för de kalla nord och nordvästliga vindarna som blåser under huvuddelen av året. Kanske var det människorna tillhörande trattbägarkulturens önskan om sydliga odlingslägen och människor från gropperamiska kulturens önskemål om huvudboplatser och jakt- och fiskeplatser som var som bäst på de södra och östra sidorna grogrund till konflikt. Där trattbägarkulturens folk tog i anspråk mark och på så sätt inkräktade på det område som gropperamiska kulturens människor använde för jakt och insamling av föda.

Andra tänkbara orsaker till minskningen av artefaktfynd under senare delen av MNA är farsoter som drabbat människor eller djur. Förändrad fauna på grund av förändrade naturbetingelser är en annan tänkbar orsak. Oavsett vad det var så kan vi konstatera att antalet artefaktfynd under senare delen av mellanneolitikum A troligen vittnar om en minskad aktivitet i undersökningsområdet.

3.2.3 Mellanneolitikum B

Under mellanneolitikum B sker en klimatförbättring¹⁴². Antalet artefaktfynd ökar åter. Fynden som kopplas till stridsyxekulturen återfinns i Västernäs, Torp och Bredaviks mark dvs. platser som ligger i skyddade lägen. Fynd har också gjorts av en tjocknackig bergartsyxa med väl slipade sidor på en boplatz i byn Sundet, Tjurkö. Platsen är belägen i öst och sluttar ner mot viken som bildar en dal. Platsen ligger 6,6 m ö h.¹⁴³. Viken är en av de bäst skyddade på hela Tjurkö och gränsar till Djupasundet mellan Tjurkö och Sturkö. Djupasundet har ett särdeles gott fiskevatten framförallt av sill.

Fynd av en tjocknackig yxa i brun flinta har även gjorts på Inlängan, vilket tyder på att ön befolkades permanent redan under mellanneolitikum B. Yxan är delvis slipad på fyra sidor och klassas som typ B¹⁴⁴.

¹⁴⁰ Welinder 2004:24, 68

¹⁴¹ Hermansson & Welinder 1997:22

¹⁴² Welinder 2004:24

¹⁴³ SHM inventarienummer 23225, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=23225> (2008-05-08)

¹⁴⁴ BLM inventarienummer 3348

Näringsbasen för stridsyxekulturen var odling av främst korn. Från de få fyndplatser som funnits med ben verkar det som om djurhållningen omfattade mest får men även gris och ko förekommer¹⁴⁵.

Fig.9. Tjocknackig flinttyxa typ B funnen i gränsområdet mellan Skallatorp och Uttorp (privat ägo). Längd 10,5 cm.

Dessutom finns fynd av tjocknackig flinttyxa typ B i privat ägo i Skallatorp (se figur 9). Föremålen från stridsyxekulturen är således ganska utspridda över hela området. En slutsats av detta skulle kunna vara att stridsyxekulturen och jordbruket behärskade stora delar av territoriet under mellanneolitikum B.

De gropkeramiska jägar- och samlarkulturen största spår är de stora mängder av keramik som täckte hällkistan på Torp 9:24. På hällkistan fanns 177 gropkeramiska keramikskärvor av vilka ett stort antal ornerade bitar kunde hänföras till gropkeramisk typ av Fagervik II och III. Typen av keramik tyder på att boplatsen/boplatserna i närområdet var bebodda under den senare delen av mellanneolitikum B. Av skärvorna hade 49 dekor emedan 28 hade gropar och resterande var ej ornerade¹⁴⁶.

I fornminnesregistret anges att man på en boplats funnit gropkeramisk keramik med ornamentering av kamstämpel och gropar¹⁴⁷. Boplatsen anges till Ekenäs, Torp. Platsens beskrivning gör att det rör sig om någon av boplatserna 31-33. Dessa är belägna intill ett näs i söderläge. Boplatsernas närhet till varandra gör också att det inte går att utesluta att det är en och samma boplats.

Vidare har man funnit en spånspilspets av flinta på Västra Skällö. När man granskar Västra Skällöns topografi med kala berg och låglänta slätter ligger det nära till hands att dra slutsatsen att området ingått i de föregående boplatsen/boplatsernas aktionsradie. Dessutom finns ett fynd ifrån Västra Skällö som skulle kunna tolkas som en omarbetad limhamnsyxja gjord i bergart (fig. 10). Limhamnsyxor har funnits bl.a. vid utgrävningar av gropkeramiska boplatser bl. a vid Nymölla¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Welinder 2004:100-101

¹⁴⁶ SHM Inventarienummer 25303, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=25303> (2008-05-08)

¹⁴⁷ SHM inventarienummer 6844 C, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=6844> (2008-05-08)

¹⁴⁸ Wyszomirska 1988:82-84

Fig. 10. Föremål funnet på Västra Skällöns östra strandbank i skala 1:1 (privat ägo)

Ytterligare spår av den gropkeramiska kulturen finner man på den boplats som ligger norr om Sturkö kyrka. Boplatsens ytmässiga omfattning är inte fastställd men det står ändå klart att boplatsen täcker ett ganska stort område. Boplatsen benämns som nr 4 vid fornminnesinventeringen¹⁴⁹. På denna plats har man funnit åtta stycken keramikskärvar ornerade med gropar¹⁵⁰. Vid studier av platsen finner man att dess topografiska och geografiska placering till stora delar är likartad med boplatserna 31-33 på Ekenäs Torp. Boplatsen ligger i en skyddad vik nära ett näs samt har öar med smala sund omkring sig. Dessutom är det mycket troligt att vattnet gått igenom Sturkö via Stora mosse vilket måste ha gjort platsen idealisk för fiske.

Fig. 11. Fynd av cylindriskt spånblock i nära anslutning till boplats 4 Uttorp (privat ägo)
10,1 cm hög och en diameter om 5,1 cm.

¹⁴⁹ BLM Fornminnesinventeringen 1938 akt Fasta fornlämningar i Sturkö socken

¹⁵⁰ SHM inventarienummer 21333, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=21333> (2008-05-08)

Fig. 12. Fynd av keramik med gropkeramisk ornering funna på södra Uttorp (privat ägo).
3,4 cm hög och 2,8 cm bred.

I närområdet finns det ytterligare en boplats som ligger väster om boplats 4 och benämns som nummer 5 vid fornminnesinventeringen 1938¹⁵¹. Denna boplats ligger på den plats som utgör inloppet till Stora mosse och är alltså på den tiden sammankopplad med boplats nr 4. Platsen har utgjort utmärkta platser för fiske och sjöfågeljakt. Under den tidiga våren passerar här fågelsträck med tusentals fåglar per dygn (se fig.13).

Fig. 13. Fågelsträck passerande Styrnäsudd strax söder om boplats 5, Ryd.

¹⁵¹ BLM Fornminnesinventeringen 1938 akt Fasta fornlämningar i Sturkö socken

De fynd som gjorts här var ganska fåtaliga¹⁵². Boplatsen ligger idag på en nivå över havet som gör att platsen under neolitikum måste ha legat i direkt anslutning till havet och utgjort den yttersta delen av skärgården.

Keramik (fig. 14) har funnits i närheten av boplats 5. Boplatsens höjd över havet och dess anslutning till boplats 4, genom den vik som idag kallas Stora Mosse, gör att det ligger nära till hands att tro att denna plats utgjorde en säsongsboplats för den gropkeramiska kulturen. Boplats nummer 4 skulle således utgöra en huvudboplats emedan boplats 5 troligen var en säsongsboplats.

Fig. 14. Keramikskärva i skala 1:1 från den gropkeramiska kulturen funnen i närheten av boplats 5 i Ryd (Privat ägo)

Mycket tyder alltså på att den gropkeramiska kulturen har haft minst två huvudboplatser belägna dels vid Ekenäs, Senoren samt dels norr om Sturkö kyrka. Det är dock inte säkert att dessa boplatser var samtida. Keramiken på Senoren var av Fagervik II och III emedan de funna keramikskärvorna på boplatsen i Uttorp inte är tidsbestämda. Det skulle därför vara fullt möjligt att boplatsen i Uttorp var gropkeramiska kulturens sista utpost inom utvecklingsområdet.

3.2.4 Senneolitikum

Artefakt fynd från senneolitikum utgörs huvudsakligen av enkla skafthålsyxor och dolkar tillverkade med bifacial teknik. De fynd som finns registrerade vid Blekinge museum är till största delen endast sockenbestämda.

Vid genomgång av fynden från Blekinge museum kan man konstatera att föremål som kan platsbestämmas till en by är funna i Torp och Uttorp. Båda byarna är belägna i syd till sydostligt läge. Det kan finnas flera tänkbara orsaker till detta fyndmönster. En möjlig orsak är att den förbättring av klimatet som skedde under mellanneolitikum avstannade och medeltemperaturen åter försämrades under hela senneolitikum¹⁵³. En följd av detta kan mycket väl ha påverkat bosättningsmönstret. Av de boplatser som finns lokaliserade vid fornminnesinventeringen 1938 så ligger alla utom boplatserna i Sanda och boplatsen på Skällenas i skyddat läge för kalla nordliga vindar.

En annan möjlig bidragande orsak till bosättningsmönstret kan vara nya landvinningar då vattennivån sjönk till 4 m ö h. Dessa landvinningar är som störst på den östra och södra sidan.

Av fynden på Blekinge museum kan man konstatera att huvuddelen av de enkla

¹⁵² SHM inventarienummer 21334, <http://mis.historiska.se/mis/sok/invnr.asp?invnr=21334> (2008-05-08)

¹⁵³ Welinder 2004: 24-25

skafthålsyxorna har skador. Av 13 stycken enkla skafthålsyxor så är två stycken ämne och förarbeten med en längd av 28,1 respektive 16,8 cm¹⁵⁴. Av de resterade elva är åtta stycken skadade. Fem har skador på nacken, en är avbruten vid skafthålet emedan två stycken har haft avbrott vid skafthålet och borrats om (se tabell nedan).

Senneolitiska skafthålsyxor från Senoren och Sturkö¹⁵⁵
Blekinge läns museums inventarienummer och längd.

Ämnena		Hela			Omborrade		Skadade					
7672	7691	7633	7634	9689	10224	7664	7641	7636	7635	7690	5451	7704
28,1	16,8	17,2	17,0	12,6	20,0	13,0	14,4	13,5	12,8	12,2	10,8	10,0

*I denna redogörelse har bortsetts från den enkla skafthålsyxan som avviker från övriga eftersom den är båtformig, BLM 7637

Fig. 15. Sammanställning av skafthålsyxor inom området Tabellen omfattande yxor vid BLM samt tillgängliga privata fynd.

Per Lekberg framför en teorin om att skafthålsyxorna omarbetats alltefter brott och menar att rent hypotetiskt så har en cirka 25 cm lång yxa haft fyra stadier i sitt "liv". Därefter är yxan förbrukad¹⁵⁶.

Om Lekbergs teori stämmer så skulle alltså huvuddelen av de skafthålsyxor som hittats inom undersökningsområdet varit i slutstadiet av sitt "liv". Skadorna på yxorna tyder på att de fungerat som bruksredskap. Yxorna nedan är hittade nära den dåvarande strandlinjen (fig. 15). Möjligen har de använts för att röja strandängar t ex genom ringbarkning. Eftersom inga skärar förekommer i fyndsammansättningen inom undersökningsområdet kan man möjligen dra slutsatsen att odling av framförallt säd var begränsad. En hypotes skulle därför kunna vara att blandekonomin huvudsakligen bestod av boskapskötsel på frigjorda ytor som en följd av landhöjningen, fiske och mindre odlingar.

Fig. 15. Skafthålsyxor från Tockatorp och södra Uttorp (privat ägo). Den vänstra delvis avslagen på sidan är 22,3 cm lång och den högra slutförbrukad 10,5 cm lång.

¹⁵⁴ BLM inventarienummer 7632, 7691

¹⁵⁵ BLM föremålssamling Kungshall

¹⁵⁶ Lekberg 2002:112-114

Den andra ganska vanligt förekomna fynden är dolkar tillverkade med bifacial teknik. Av de fynd som finns vid BLM är samtliga funna på Senoren. Två har tidigare diskuterats huruvida det är dolkar eller dolkstavar. Ingen av de fyra övriga fynden är platsangivna.

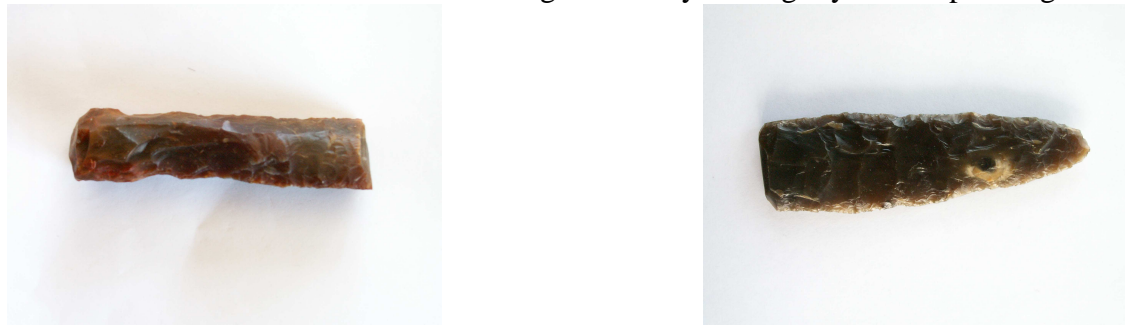

Fig. 16 Delar av dolkar tillverkade i senonflinta funna mellan Ryd och Kullen (privat ägo).
Längden på dolkdelarna är 9,0 respektive 13,0 cm.

På Sturkö har tre fynd av dolkar gjorts. Två av dolkarna är funna på det flacka partiet mellan Ryd och Kullen, dvs. ett område som ökade kraftigt i areal m a a landhöjningen(fig. 16). Det kan här diskuteras om dessa fynd är ett offerfynd eftersom mittenplatsen är lågt belägen och borde före utdikningarnas tid ha samlat vatten från omgivningens högre partier.

Det tredje fyndet av en dolk är gjort norr om bostadsområdet i Sanda. Dolken fyndet var tillverkad genom bifacial teknik vilket gör att den var senneolitisk. Dolken har innehafts i privat ägo men är nu förkommen. Vid fornminnesinventeringen 1938 tas denna plats upp som en boplats och under 1960-talet så lämnades flera fynd in från detta område. Den numera förkomna dolken skulle alltså kunna koppla boplatsen till senneolitikum vilket överensstämmer väl med den fyndhöjd om 4,5 meter över havet som angivits för boplats 1, Sturkö vid fornminneinventeringen 1938¹⁵⁷.

De fynd som kan platsbestämmas är funna mycket nära senneolitikums strandlinje. Detta är ett tecken på att senneolitikums människor börjar nyttja de nya arealerna som landhöjningen skapar.

Fyndet av dolken och boplatsen på Sanda gårde visar också på att nya ytor belägna i västligt läge börja nyttjas. Boplatsens placering kan möjligen kopplas samman med Djupasundets extremt goda sillfiske.

4 Hur kan vi tolka artefaktfynden?

Det äldsta fyndet som har kunnat tidsbestämmas är den harpun som John-Erik Ungfors hittade under fiske 4 distansminuter (ca 7 km) väster om Utklippan. Detta fynd var cirka 8200-8400 år gammalt. Det är därför troligt att människor tillhörande jägar- och samlarkulturer rörde sig i området redan vid denna tid.

Trindyxor användes under mesolitikum av jägar- och samlarfolk redan för 6500-6000 år f kr. Det går dock inte att dra några generella slutsatser att detta är ett tecken på att skärgården var befolkad under mesolitikum eftersom denna typ av yxor används in i mellanneolitikum¹⁵⁸.

¹⁵⁷ BLM fornminnesinventeringen 1938 akt Fasta fornlämningar Sturkö socken

¹⁵⁸ Hermansson & Welinder 1997:22

Med tanke på antalet fynd av trindyxor är det ändå troligt att en del av dessa fynd har varit i bruk under mesolitikum, i varje fall de som hittats tillsammans med mikrospån på Tockatorp. Samtidigt får man inte glömma Welinders modell över befolkningstäthet som talar om 1 person per kvadratkilometer under mesolitikum, vilket skulle kunna betyda cirka 30 personer inom området¹⁵⁹. Man kan tänka sig att grupperna bestod av 25 människor som rörde sig inom området och varje grupp bestod av 3-4 familjer¹⁶⁰. Av de fynd som jag kommit i kontakt med under denna undersökning kan man konstatera att undersökningsområdet var ganska så fattigt på folk under mesolitikum. Jag bedömer därför inte Welinders modell eller Birgitta Hårdhs beräkningar som grundar sig på Star Carr undersökningen i Yorkshire som överdriven eller orimlig.

Människorna under mesolitikum livnärde sig på jakt, fiske och insamling av det som naturen gav. Mycket tyder på att de utnyttjade ett brett spektrum av tillgångar. Detta gjorde att människorna förflyttade sig mellan platser alltefter tillgång på olika resurser¹⁶¹. De marina tillgångarna var bara en del i dessa människors resurscykel vilket gör att man kan tänka sig att dessa människor under sommarhalvåret sökte sig in till inlandets jaktmarker. Ett sådant rörelse- och livsmönster skulle alltså kunna betyda att delar eller hela undersökningsområdet var tomt under perioder av året. Människor kom och gick alltefter säsong och resurstillgång.

Under den senare delen av tidigneolitikum alternativt i början av mellanneolitikum finner man artefakter som ger indicier på ett begynnande jordbruk. Artefaktfynden tyder på att jordbrukarkulturen etablerade sig på Senoren, Skällenas som vid denna tid utgjorde en egen ö och Skallatorp som har lättare sandjordar.

Tjurkö och Sturkö dominerar jordarten mullhaltig morän emedan Skällenas och Senoren har lättare sandjord¹⁶². Under tidigneolitikum var ådret ännu inte uppfunnet¹⁶³. Kanske var det jordens beskaffenhet tillsammans med det geografiska läget som gjorde att jordbrukskulturen etablerade sig på ovannämnda platser.

I fyndmaterialet finns två avbrutna spetsar som jag har tolkat som dolkstavar. Bedömningen av dessa är svåra och om det i verkligheten istället rör sig om dolkar så skulle en alternativ tolkning vara att den tidiga jordbrukskulturen etablerade sig på norra delarna av öarna.

Under tidigneolitikum och mellanneolitikum A försämrades klimatet väsentligt¹⁶⁴. En kraftig minskning av fyndmaterialet sker inom slutet av mellanneolitikum A. Detta kan tolkas som att jordbrukskulturen drabbades av en nedgång. Rådande klimat skulle kunna vara en förklaring. En annan skulle kunna vara motsättningar mellan jägarkulturen och jordbrukskulturen indikerad av antalet spridda trindyxor och deformerade stridsyxor i fyndmaterialet.

De gropkeramiska fynden från Senoren och Sturkö härrör huvudsakligen från de sydliga delarna av öarna. Dessa kan kopplas samman med sydliga boplatserna som registrerades vid fornminnesinventeringen 1938. En tolkning skulle kunna vara att gropkeramikernas huvudsakliga näringsbas säl¹⁶⁵ föredrog sydliga boplatser, med grunda vatten, sandjord och

¹⁵⁹ Welinder 2004:37

¹⁶⁰ Hårdh 1985:14

¹⁶¹ Jensen 2004:142-143,168

¹⁶² Sveriges bebyggelse Blekinge län del 5

¹⁶³ Jensen 2004:290-291

¹⁶⁴ Welinder 2004:24

¹⁶⁵ Bagge m fl 1939:243

skyddade lägen. En annan tolkning skulle kunna vara att den gropkeramiska kulturen undanträngdes av en alltmer expanderande stridsyxekultur under mellanneolitikum B. Kanske har den sjunkande temperaturen gjort så att även jordbrukskulturen söker sig till de sydliga och sydostliga lägen som är bättre lämpade för odling. Ett tecken på detta är att de platsbestämda artefaktfynden under MNB återfinns på Torp, Skallatorp, Bredaviks mark Sundet och Inlängan. Möjligen har man alltså lämnat de mera utsatta lägena.

Den gropkeramiska kulturen existerade in i slutet av MNB vilket utvisas av den keramik som man fann på hällkistan på Senoren. Keramiken var av typen Fagervik II och III. På Sturkö härrör fynden av gropkeramisk kultur huvudsakligen till den södra delen av ön. Vid den vattennivån som rådde under mellanneolitikum delade Stora mossen av ön så att Uttorp, delar av Skallatorp och Ryd blev en egen ö och det är också på denna ö som vi återfinner huvuddelen av de gropkeramiska fynden på Sturkö.

Det skulle alltså vara fullt möjligt att klimatet under tidigneolitikum och mellanneolitikum förändrade jordbrukskulturens bosättningsmönster vilket inkräktade på jägarkulturens levnadsmönster. Ökningen av artefaktfynd både hos stridsyxekulturen och den gropkeramiska kulturen skulle kunna förklaras av klimatförbättringen som sker vid mellanneolitikum B. En annan förklaring skulle kunna vara att det skett en bodelning av territoriet där jägar- och samlarfolket tillhörande den gropkeramiska kulturen är koncentrerade till en alt. två huvudplatser och att de båda kulturerna lever i samexistens, vilket gör att artefaktfyndet ökar.

Under senneolitikum sker en spridning av artefaktfyndet. Havsnivån sjunker till cirka 4 meter över dagens nivå. Sänkningen medför att stora ytor frigörs framförallt på Senoren och Sturkö's östra och södra delar.

Fynd från senneolitikum återfinns också på flera sådana platser. Fynd från Torp och det stora gårdet mellan Kullen och Ryd, Tockatorp samt Uttorp tyder på att den nyvunna marken tas i anspråk. Antalet fynd tyder också på att det sker en expansion inom området. Kanske har det stora antalet skafthålsyxor använts på strandängarna för att skapa nya betesmarker.

Fynd av keramik intill kyrkogården vid Sturkö kyrka och fyndet av en enkel skafthålsyxa på Södra Uttorp visar nu att den gropkeramiska jägar- och samlarkulturen är borta och att människornas divergerande livsstilar under mellanneolitikum har lämnat plats för en ny enhetligare livsstil.

Den klassiska frågan om det är människor som kommer utifrån eller om det är diffusion dvs. kunskapsöverföring är en fråga som länge diskuterats av arkeologer. En fråga som alltjämnt förblir obesvarad. Den enda slutsatsen vi kan göra är att jordbruksinfluenserna kom norrifrån fastlandet och att det tog drygt tusen år att erövra arealen.

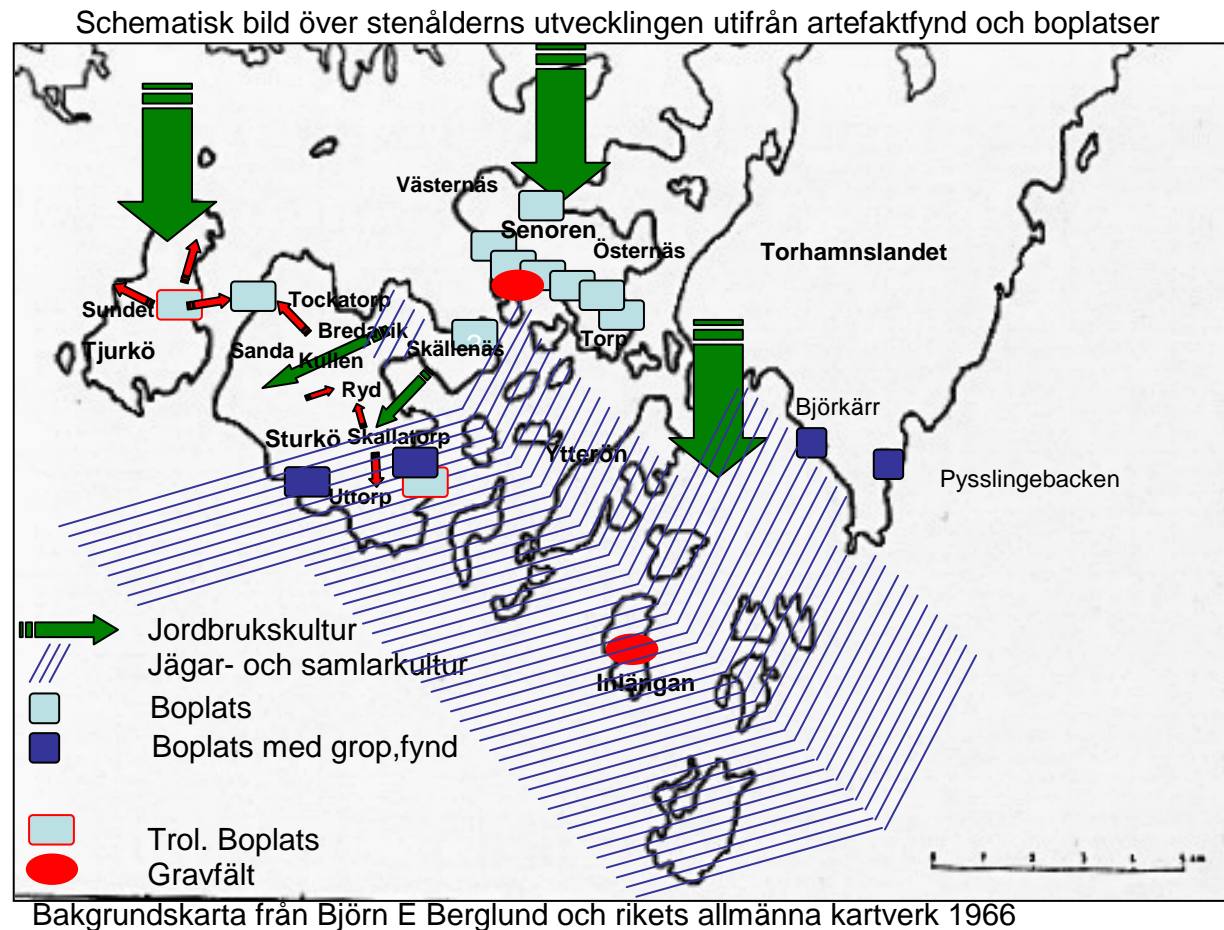

Fig. 17. Karta speglar utvecklingen inom området utifrån de artefaktfynd som har undersökts. Där jordbrukskulturen kommer ifrån fastlandet och sprider sig till lättodlade sandjordar under tidig- och mellan-neolitikum. Under senneolitikum tas nya arealer i anspråk, skapade av landhöjningen.

5 Slutdiskussion

Denna uppsats bygger huvudsakligen på de artefakter som lämnats in till Blekinge museum, register över artefakter som finns vid Statens historiska museum, fornminnesinventering 1938 och Riksantikvarieämbetets databas Fornsök. Därutöver har jag kompletterat befintligt material med fynd som gjorts av privatpersoner. Utifrån detta material har jag försökt skapa en översiktlig bild över undersökningsområdets utveckling väl medveten om att de fynd som jag har haft tillgång till bara är fragment av en verklighet.

En genomgång av ATA sockenbeskrivningar och handgriplig genomgång och analys av de deponerade artefakterna som finns vid statens historiska museum skulle tillföra ytterligare kunskap. En sådan genomgång skulle även kunna kompletteras med en omfattande registrering av de lösfynd som idag finns bevarade hos skärgårdsbefolkningen.

6 Sammanfattning

Efter det att inlandsisen drar sig tillbaka för 12000 år sedan dröjer det ytterligare cirka 4000 år innan vi finner några säkra spår av människor inom undersökningsområdet. Den harpun som John-Erik Ungfors får upp cirka 7 km väster om Utklippan är det första daterade fyndet som visar att folk ur jägar- och samlarkulturer finns i området. Människor som jagar och samlar rör sig troligen inom ett aktionsområde som styrs av resurstillgångar på olika tider av året. Inom undersökningsområdet har få fynd gjorts från mesolitikum. Detta kan dels bero på att antalet människor som rör sig inom området är mycket begränsat. En annan orsak kan vara att människorna under stora delar av året befinner sig i inlandet och bara besöker skärgårdsområdet vissa säsonger för att anskaffa speciella resurser. Det troliga är att det är en kombination av dessa faktorer som gör att vi endast finner mycket sparsamma spår. Visserligen har det hittats många trindyxor inom området, men trindyxor används in i mellanepolitikum och utgör därför inget bevis för att mesolitiska människors finns inom området.

Under sista delen av tidigneolitikum finner vi de första tecknen på att människor från trattbägarkulturen finns i området. Jordbrukskulturen verkar komma från inlandet antingen genom expansion eller diffusion och etablerar sig på Senoren, Skällenas och Skallatorp. Föremålen från denna tid utgörs av hela eller delar av tunnackiga flintyxor, mångkantig stridsyx, dolkstavar och keramik. Möjligen är det de lätta jordarna som gör att man väljer just dessa platser. Under den senare delen av mellanepolitikum A sjunker antalet fynd från jordbrukskulturen, vilket tyder på att något har hänt. Antalet trindyxor som hittats är problematiskt att tidsbestämma eftersom människor tillhörande jägar- och samlarkulturen använder dessa under hela mellanepolitikum. Trindyornas koppling till trattbägarkulturen är inte utrett. Artefakterna tyder således på en tillbakagång av jordbrukskulturen men vi vet inte om denna tillbakagång även rörde människor tillhörande den gropkeramiska kulturen.

Under mellanepolitikum B tycks den kris som drabbat jordbruket vara över. Antalet artefaktfynd från denna tid ökar åter. Fynd av artefakter främst tjockackiga flintyxor typ B, dvs. slipade på alla fyra sidorna, återfinns i Torp, Skallatorp, Bredaviks mark, Inlängan och Sundet på Tjurkö (grönstensyx). Artefaktfynden tyder på att människorna som är jordbrukare nu har sökt sig till mera skyddade ställen. Fortfarande är det huvudsakligen på ställen som har lätta jordar. Förändringen tyder på att stridsyxekulturens människor söker sig till skyddade platser. Denna strävan tycks delas av människorna tillhörande jägar- och samlarkulturen. De gropkeramiska fynden som till huvuddelen utgörs av keramik är koncentrerade till två huvudplatser, dels till Ekenäs i Torp, Senoren och dels till Uttorp, Sturkö. Artefaktfynden skulle kunna vara tecken på att den gropkeramiska kulturen föredrar boplatser nära stranden, gärna på sandmark, med grunda vatten och med trånga sund. De båda kultureernas likartade strävanden kan möjligen ha varit en effekt av den klimatförsämring som successivt inträdde under hela neolitikum. Detta kan möjligen ha varit grogrund till konflikt under senare delen av MNA. Om så var fallet så kan antalet ökande artefaktfynd från MNB vara ett tecken på att en sådan konflikt hade lösts och att stabilitet mellan grupperna nu råder.

Under Senneolitikum gör landhöjningen att nya arealer skapas. Fynd av enkla skafthålsyxor tyder på att huvuddelen av dessa är i slutstadiet dvs. brukas i vardagen. Flera av de fynd som kan platsbestämmas är gjorda nära strandlinjen och på flacka partier. Detta skulle kunna tyda på att nya områden tas i anspråk. En möjlig teori är att lövskogen ringbarkas för att skapa betesmark för djuren. Artefaktfynden tyder också på att jordbruket nu har spridit sig och att de divergerande livsstilarna nu har smält samman i en senneolitisk kultur.

7 Referenser

7.1 Litteratur- och källförteckning

- Bagge, A & Kjellmark, K. 1939. Stenåldersboplatserna vid Siretorp i Blekinge. Wahlström och Widstrand. Stockholm
- Berglund, B E. 1955. Eken i Blekinge. Några drag ur den blekingska ekskogens historia. Blekingeboken 1955 sid. 39-67. Blekinge musei och hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Berglund, B E. 1960. Pysslingebacken. En östblekingsk jägar- och fiskarboplat. Blekingeboken 1960 sid. 9-44. Blekinge musei- och hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Berglund, B E. 1962-1963. Vegetation på ön Senoren. I-III. Botaniska notiser 115, 116. Lund
- Berglund, B E. 1964. The post-glacial shore displacement in Eastern Blekinge. Southeastern Sweden. Sveriges Geologiska Undersökning, ser. C. Stockholm
- Berglund, B E. 1966. Late-quaternary vegetation in Eastern Blekinge, Southeastern Sweden 1. Late-glacial time. Opera Botanica vol. 12.1. Almqvist & Wiksell. Stockholm
- Berglund, B E. 1967. Florans invandring till Blekinge. Blekingeboken 1967 sid. 7-22. Blekinge hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Berglund, B E & Petré, R & Salomonsson, B 1964. Blekingeboken 1964 sid. 13-33. Blekinge hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Berglund, B E & Berglund, P & Blivik, J 1986. En forntida tallskog på havsbotten i Blekingeskärgården. Blekinges natur 1986 sid. 40-50. Karlskrona
- Björnsson, S. 1946. En studie av det blekingska kulturlandskapet. – Meddelanden från Lunds Universitet Geologiska Institution. Avhandlingar IX. Lund
- Blomberg, A. 1900. Geologisk beskrifning öfver Blekinge län jemte Redogörelse för stenindustrin inom Blekinge län. Sveriges Geologiska Undersökning Ser Ca nr 1. Stockholm
- Fossander, J E. 1935. Ett kapitel ur Blekinges äldsta bebyggelsehistoria. Blekingeboken 1935 sid. 102-120. Blekinge musei- och hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Frykman, J. 1969. Tjurkö – en stenhuggarö. Blekingeboken 1969 sid. 43-78. Blekinge musei och hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Gillis, C & Olausson, D & Vandkilde H. 2004 Dawn of Europe. University of Lund. Department of archaeology and Ancient History and authors. Lund
- Henriksson, M & Nilsson, B. 2004. Projekt Inlängen: Om ett återbesök på en unik stenåldersplats. Blekingeboken 2004 sid. 9-20. Blekinge hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Hårdh, B. 1993. Grunddragen i Nordens förhistoria. University of Lund. Institute of archaeology. Lund
- Iversen, J 1973. The Development of Denmark's Nature since the Last Glacial. Danmarks Geologiske Undersøgelse Nr 7-C. København
- Hermansson, R & Welinder, S 1997. Norra Europas trindyxor. Mitthögskolan. Östersund
- Jensen, J. 2006. Danmarks oldtid. Vol 1. Nordisk Forlag A/S København
- Larsson, L. 1998. En hjortharpun från äldre stenåldern: Ett fynd vid Utklippan på fyrtio meters djup. Blekingeboken 1998 sid. 9-16. Blekinge hembygdsförbunds förlag. Karlskrona
- Liljegren, R. 1984. Vad vet vi om djurlivet vid Blekingekusten under stenåldern. Blekinges Natur 1986 sid 162-171. Karlskrona
- Lindahl, A & Olausson, D. & Carlie A. 2002. Keramik I Sydsverige. En handbok för arkeologer. Keramiska forskningslaboratoriet. Lund
- Nilsson, B. 2003. Tingen och tankarnas landskap. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8° 44. Almqvist & Wiksell International. Stockholm

- Ringberg, B. 1971. Glacialgeologi och ishavssmältning i östra Blekinge. Sveriges Geologiska Undersökning Ser. C nr 661. Stockholm
- Rufelt, G & Jonsson A-B, & Schölin S. 1985. Fortifikationen I Karlskrona. Blekinge kustartilleriförsvar med Karlskrona Kustartilleriregemente. Karlskrona Sveriges bebyggelse. Statistisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Blekinge län del V. Hermes AB. Uddevalla
- Stenholm, L. 1986. Ränderna går aldrig ur. – en bebyggelshistorisk studie av Blekinges dansktid. Doctoral Dissertation. Institute of Archaeology. Lund
- Welinder, S & Pedersen, E A. & Widgren, M, 2004. Jordbrukets första femtusen år. Natur och Kultur/LTs förlag. Uppsala
- Wyszomirska, B. 1988. Ekonomisk stabilitet vid kusten. Nymölla III. En tidigneolitisk bosättning med fångstekonomi i nordöstra Skåne. Acta Archeologica Lundensia. Almqvist & Wiksell. Lund
- Wyszomirska, B & Karsten, P & Friman, B & Linde, P 1999. Bildkompendium stenåldern. University of Lund. Institute of Archaeology. Lund

7.2 Skrivelser

- BLM Dnr 208/1954, datum 1954-12-01
BLM Dnr 0726-140, datum 1997-09-02
BLM fornminnesinventering 1938, Fasta fornlämningar i Ramdala, Sturkö, Tjurkö och Torhamns socken

7.3 Kartor

- Lantmäteriet Storskifteskarta 1795 Sturkö socken akt 9
Lantmäteriet ekonomiska karta 1969

7.4 Figurförteckning (Där ingen annan källa anges fotografi av Jan Åke Andréén)

- F. Figurer ristade på berg.
1. Undersökningsområdet. Grundkarta efter B E Berglund och rikets allmänna kartverk
 2. Tabell för periodindelning och kulturer efter Wyszomirska m fl.
 3. Bild över stratigrafien som visar vegetationens påverkan på jordlagret.
 4. Säl ristad på berg?
 5. Enkel båt med paddlar?
 6. Karta som beskriver blottat berg i Blekinge. Upprättad av K E Sahlström
 7. Topografisk karta över Senoren av B E Berglund
 8. Avslaget nackparti från tunnackig flintyxa funnen i Skallatorp.
 9. Tjocknackig flintyxa typ B funnen i gränsområdet mellan Skallatorp och Uttorp
 10. Föremål funnet på Västra Skällöns östra strandbank.
 11. Fynd av cylindriskt spånblock i nära anslutning till boplats 4, Uttorp.
 12. Fynd av keramik med gropkeramisk ornering funna på södra Uttorp
 13. Fågelsträck passerande Styrnäsudd strax söder om boplats 5, Ryd.
 14. Keramikskärva från den gropkeramiska kulturen funnen i närheten av boplats 5
 15. Senneolitiska skafthålsyxor hittade på Senoren och Sturkö.
 16. Delar av dolkar tillverkade i senonflinta hittade mellan Ryd och Kullen.
 17. Schematisk bild över stenålderns utvecklingen

7.5 Intervjupersoner

Mårtensson Rune
Samuelsson Roland
Ungfors John-Erik

7.6 Internet - databaser

www.historiska.se	Sök i samlingarna
www.lantmateriet.se	Historiska kartor
www.raa.se	Fornsök

7.7 Förkortningar

BLM	Blekinge läns museum
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
SHM	Statens historiska museum

Bilaga

Sammanställning av artefaktfynd vid Blekinge museum
dels med museets klassificering mm och dels med författarens
klassificering och kommentarer

Bilaga

Bilaga 1. Sammanställning av artefaktfynd vid Blekinge museum kompletterad med egen klacifisering och ev kommentarer

sortnr	Invrnr	Artefakt	M.kl	KI	Mtrl	L	B	H	Sock	By	nr	plats	Övrigt	Inlämnad av
1001	2375	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	lösfynd/redskap	11,5	4,1	3,1	S				T H Andersson 1901
1002	3423	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta grå	Håleggad yxa, slipad, fyr sidig	17,6	4,8	3,4	S				Nelsons samling 86
1003	3426	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta Mörkgrå	Håleggad yxa slipad, fyr sidig	20,5	5,5	2,7	S				Nelsons samling 89
1004	4947	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta grå	Håleggad yxa slipad, fyr sidig	11,2	4,8	2,5	S				
1005	4948	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad	11,8	4,8	3,4	S				
1006	5432	Pilspets	N	MNB/GRK	Flinta grå	Trekantig, flathuggen pringlad	7	0,9	0,7	S				A Rodéhn 1908
1007	8307,1	Lerkärl		SN	Keramik	Grov, tjockt, mörkbrunt, Kvartsblandad gods				S				
1008	8307,2	Krukskärvor		SN		10 stycken smärre				S				
1009	8307,3	Flintastycke		SN						S				
1010	8307,4	Kvartsstycke		SN		Skärbränd sten? Eldstad? Tveksamt fynd				S				
1011	9689	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Grönsten	Slipad egg, Ej symmetriskt hål	12,6	6,1	3,7	S				E Jönsson 1923
1012	9979	Slipsten		M/MNB		Förkommen bild saknas				S				
1013	10114	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Med hålegg	13,5	5,3	3,2	S				Albert Johansson 1924
1014	10224	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Omborrad, starkt vittrad, Ej symmetriskt hål	20	8,6	6,5	S				
1015	10921	Dubbeleggad stridsyxa	MN	MNA/TRB	Porfyrit	Fragment	10,5	8,5	4,8	S				Albert Johansson 1933
1016	11144	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta gråbrun	Oslipad svagt håleggad, Ej färdigställd	18,7	5,5	3,2	S				
1017	11158	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta mörkgrå	Slipad fyr sidigt, skadad	7,9	4,2	1,7	S				
1018	12360	Fintaavslag 12 st	S							S				
1019	12360	Keramiskärva	S			Mynningsbit, Oxiderande bränning, fin yta				S				
1020	12363	Flintaavslag 3 st								S				
1021	12364	Flintaavslag 12 st								S				
1022	12364	Flintaavslag 2 st				Brända				S				
1023	12364	Keramiskäva				Mynningsbit				S				
1024	16138	Flintaforemål 75 st	S	SN	Grå flinta	Bearbetade föremål				S				Kurt Pettersson
1025	16599	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg skadad	9,8	3,7	2,7	S				Mauritz Magnusson
1026	16599	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten		10,9	5	2,8	T				Mauritz Magnusson
1027	16599	Trindyxa	M		Grönsten	Antyd till smalsidor, två eggad	13,5	5,7	3,7	T				Mauritz Magnusson
1028	16599	Mikrospån	M	M	Flinta		2,3	0,9	0,3	T				Mauritz Magnusson
1029	16599	Skrapa	M		Flinta		3,2	2,8	0,8	T				Mauritz Magnusson
1030	16599	Avslag	M		Flinta		2,5	0,8	0,8	T				Mauritz Magnusson
1031	16599	Avslag	M		Flinta		4,5	2,2	0,7	T				Mauritz Magnusson
1032	16599	Avslag	M		Flinta		3,4	2,9	0,4	T				Mauritz Magnusson
1033	16599	Skrapa	M		Flinta		3,6	2,5	0,7	T				Mauritz Magnusson
1034	16599	Skrapa	M		Flinta		3,6	2,5	0,6	T				Mauritz Magnusson
1035	16733	Flintaavslag 5 st	S	SN	grå flinta	Villa området				Sa				EE Pettersson
1036	16749	Flintaavslag	S	SN	Flinta	Funna norr om stenåldersboplat 1 på nr 4				Sa				Danielsson 1966
1037	3399	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Eggen avslagen	11,7	4,7	4	R				Nelson samling 62
1038	3443	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Egg slipad	10,9	4,2	3,5	R				Nelson samling 107
1039	3437	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Egg slipad	11,1	4,2	3,6	R				Nelson samling 101
1040	5351	Håleggad Yxa	N	MNB/SYK	Brunfläck flinta	Eggparti, Slipad närmast tjocknackig	8,8	6,1	2,7	R				A Rodéhn 1908
1041	5391	Dolk	N	SN	Mörkgrå flinta	Flathuggen	12,5	2,7	1,5	R				A Rodéhn 1908
1042	5392	Dolk	N	SN	Gråbrun flinta	Flathuggen avbruten	10,5	3,3	1	R				A Rodéhn 1908
1043	5451	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Skadad nacke	10,8	5,8	4,9	R				A Rodéhn 1908
1044	5475	Mångkantig stridsyxa	TN	TNCTRB	Grönsten	Öfullbord. Förarb. skafthål ej påbör, sk nacke	15	5,8	4,5	R				A Rodéhn 1908
1045	5490	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad	12	4,3	3,5	R				A Rodéhn 1908
1046	5496	Tunnackig yxa	N	TN/TRB	Grönsten	Slipad, skadad nacke	10,4	5,8	3	R				A Rodéhn 1908
1047	5498	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten		12	4	3,5	R				A Rodéhn 1908
1048	5507	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg avslagen nacke	8,9	3,9	3,3	R				A Rodéhn 1908
1049	5512	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Fragment, oslipad	7,8	4,1	3,2	R				A Rodéhn 1908
1050	5529	Slipsten				Ej reg.Tre plana insvängda ytor 4:e ej begag	3,7	1,2	2,5	R				A Rodéhn 1908
1051	7632	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Ämne	28,1	11	6,8	R				Måns Nilsson
1052	7633	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Slipad	17,2	7,4	5	R				Måns Nilsson
1053	7634	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Slipad egg	17	6	4,3	R				Måns Nilsson
1054	7635	Simpel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Slipad egg, banen skadad	12,8	6,3	4,5	R				Måns Nilsson
1055	7636	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Slipad egg, skadad nacke	13,5	6,9	5	R				Måns Nilsson

1056	7637	Enkel skafthålsyxa	SN	MNB/SYK	Bergart	Slipad egg,bålformad,möj påverk av striyxa	12,5	5,2	3 R				Måns Nilsson
1057	7638	Båtyxa	MN	MNB/SYK	Grönsten	Nackknopp, Slipning nästan helt försvunnen	12,5	5,2	3 R	T	9		Måns Nilsson
1058	7639	Båtyxa	MN	MNB/SYK	Grönsten	Vittråd grov, obetydligt slipad	13,7	5,3	4 R	T	9		Måns Nilsson
1059	7640	Nackböjd skafthålsyxa	N			Eneggad, skafthål ej fullbord,borrat utan tapp	11,4	4	5 R	T	8		Måns Nilsson
1060	7641	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Avslagen vid skafthål, eggen slipad	14,4	6	3,8 R	T	8		Måns Nilsson
1061	7643	Trindyxa?	S		Grönsten	Egg slipad Typ mellan trindyxa och tjocknack	13,6	5,1	3,8 R	T	9		Måns Nilsson
1062	7644	Yxa	S		Grönsten	Spetsoval genomskäring	11,6	5	3,1 R	T	9		Måns Nilsson
1063	7645	Yxa	S		Grönsten	Med antydan till breddsidor,egg slip,bane avsl	10,2	5,2	3,4 R	T	8		Måns Nilsson
1064	7646	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg	9,8	3,8	3,4 R	T	8		Måns Nilsson
1065	7647	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg	10,5	4,6	3,9 R				Måns Nilsson
1066	7648	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Oslipad samt vittråd, skadad nacke	10,7	4,8	3,8 R	T	8		Måns Nilsson
1067	7649	Yxa möj tjocknackig	N		Grönsten	Slipad egg, markerade smalsidor när nacke	16,4	6,3	4,5 R	Ö		Bergsbacke	Måns Nilsson
1068	7650	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Kraftigt vittråd	11	4,4	3,5 R				Måns Nilsson
1069	7651	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg	10	4,1	3,5 R				Måns Nilsson
1070	7652	Trindyxa	M	M/MNB	Sandsten		12	4,3	3,9 R				Måns Nilsson
1071	7653	Trindyxa	M		Grönsten	Slipad egg, något eggad	13,4	5,2	3,8 R				Måns Nilsson
1072	7655	Tunnackig yxa ?	N		Grönsten	möj spetsnackig, slipad egg,mark smalsidor	12,6	5,3	3,5 R				Måns Nilsson
1073	7656	Tjocknackig yxa	N		Grönsten	Mark smalsidor, Något skadad nacke	9,5	4,8	3,3 R				Måns Nilsson
1074	7657	Tjocknackig yxa	N		Gråsten	Håleggad, mark smalsidor	11,2	4,5	3,3 R				Måns Nilsson
1075	7658	Yxa	N		Grönsten	Slipad mark s ngt insv smalsid rund nacke	10,5	4,1	3,1 R	T	8		Måns Nilsson
1076	7660	Tjocknackig yxa	N		Grönsten	Oslipad mark smalsidor, skadad nacke	9,5	4,1	3,1 R				Måns Nilsson
1077	7661	Yxa	S		Grönsten	Spetsoval genomskäring, slipad egg	10,1	5,7	2,8 R				Måns Nilsson
1078	7662	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten		10,2	5,9	3,7 R				Måns Nilsson
1079	7663	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Slipad egg avslagen nacke	8,6	4,5	3,8 R				Måns Nilsson
1080	7664	Skaftålsyxa	SN	SN	Grönsten	Vid nacke spår efter tid skafthål,egg utsväng	13	5	3,9 R	T	10		Måns Nilsson
1081	7665	Trindyxa ?	S		Grönsten	Spetsoval genomskäring, slipad egg	10,1	5,4	4,4 R				Måns Nilsson
1082	7666	Tjocknackig yxa	N		Skiffer	Slipad, skadad egg	9,8	3,8	3 R				Måns Nilsson
1083	7667	Tjocknackig yxa	N		Grönsten	Rundslipad, svagt håleggad, ngt skadad egg	8	3,8	2,8 R				Måns Nilsson
1084	7668	Mejsel	N	MNB/SYK	Grönsten	Håleggad, tjocknackig, välslipad	6,8	3,2	2 R				Måns Nilsson
1085	7669	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta gråblå	Slipad, avslagen egg, fyrsidigt	7,5	3,8	2,3 R				Måns Nilsson
1086	7670	Dolk	SN	SN	Flinta	Flathuggen, skaflet avbrutet	21,5	4,5	1,6 R	T	8		Måns Nilsson
1087	7672	Dolk	N	SN	Flinta grå	Flathuggen	10,3	2,7	1 R				Måns Nilsson
	7673	Dolk		SN	Flinta				R				
1088	7675	Spån	S		Flinta grå	Retuscherat spån	11,5	2,3	1 R				Måns Nilsson
1089	7676	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta gulbrun	Håleggad, slipad, fyrsidigt	14	4,9	2,7 R	T	10		Måns Nilsson
1090	7677	Tunnackig yxa	N	TN/MNA TR	Flinta grå	Håleggad, slipad	9,3	4,7	2,5 R				Måns Nilsson
1091	7678	Mejsel	N	MNB/SYK	Flinta mörkgrå	Smal håleggad, slipad	2	0,7	1,2 R	T		7 Hällkista Ekenäs	Måns Nilsson
1092	7679	Tunnbladig yxa	N	MNB/SYK	Flinta gråbrun	Väl slipad avbruten nacke	9	5,4	1 R	T		7 Hällkista Ekenäs	Måns Nilsson
1093	7680	Dolk	N	SN	Flinta gråblå	Avslagen spets	10	4,3	1,3 R				Måns Nilsson
1094	7681	Tunnackig yxa	N	TN/MNA TR	Flinta brun	Slipad, avslagen nacke	17	7,5	2,8 R	V			Måns Nilsson
1095	7682	Tunnbladig yxa	N	MNB/SYK	Flinta brun	Slipad egg	12,5	5	1,5 R				Måns Nilsson
1096	7683	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta gråbrun	Slipad, avslagen nacke	14,5	5,8	3,8 R				Måns Nilsson
1097	7684	Slipsten					23		R				Måns Nilsson
1098	7685	Slipsten				Sidan starkt insvängd	36		R	T			Måns Nilsson
1099	7690	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Eggen slipad, skadad nacke	12,2	3,7	5,2 R				Måns Nilsson
1100	7691	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Bergart	Förarbete	16,8	7	5,5 R	T			Måns Nilsson
1101	7692	Dolk del av	N	SN		Avbruten	6,4	3,3	1,4 R	T			Måns Nilsson
1102	7693	Dolk	N	TN/TRB	Flinta gråbrun	Två delar	11,4	9,5	1 R	T			Måns Nilsson
1103	7694	Dolk	N	TN/TRB	Flinta grå	Avbruten	7	2,4	1,4 R	T			Måns Nilsson
1104	7695	Spån			Flinta gråbrun	Fläckig, retuscher	7,3	2,2	0,7 R	T			Måns Nilsson
1105	7696	Spån			Flinta ljusgrå	Retuscher	6	2,3	0,7 R	T			Måns Nilsson
1106	7697	Spån	M		Flinta gråbrun	Retuscherat	4,6	1,5	0,3 R	T			Måns Nilsson
1107	7700	Båtyxa	MN	MNB/SYK	Grönsten	Slipad, avslagen vid skafthål	7	5,8	4 R	T			Måns Nilsson
1108	7701	Spån	M		Flinta ljusgrå gråblå		5,5	2,2	0,6 R	T			Måns Nilsson
1109	7702	Spån	M		Flinta gråblå	Retuscherat	4,6	2	0,7 R	T			Måns Nilsson
1110	7703	Spån	M		Flinta grå	Retuscherat	6,8	2,7	1 R	T			Måns Nilsson
1111	7704	Enkel skafthålsyxa	SN	SN	Grönsten	Nacken avslagen	10	7,5	3,8 R	T			Måns Nilsson
1112	7705	Avslag	S						R	T			Måns Nilsson
1113	7707	Skiffermejsel	N		Skiffer	Markerade smalsidor, slipad egg	6	3,2	1,2 R				Måns Nilsson
1114	17729	Yxa	N	MNB/SYK	Flinta grå	Mejsel? Avslagen nacke, slipad	5,1	3,1	1,4 R			Råå nr 4	Anders Ekestubbe
1115	24558	Tunnackig yxa	N	TNB/MNA	Flinta grå	Slipad, skadad nacke	32,5	7,3	3,3 R				A-M Kristiansson

1116	24559	Trindyxa	M	M/MNB	Grönsten	Avslagen nacke	11,7	5,5	4,2	R			A-M Kristiansson
1117	3424	Tjocknackig yxa	N	SN	Flinta	Fyrsidig slipad, utsvängd egg	9	4,4	1,5	Tj		Kungsholmen	E Nelson
1118	5528	Slipsten				Flera siprännor, tvärgenomskärning	25			Tj	Tock		
1119	12330	Tjocknackig yxa	N	SN	Flinta	Bredeggad, avslagen nacke	10,2	5,8	2,2	Tj			Otto G Karlsson
1120	16726	Avslag	S	SN/ÅB	Flinta	Bronsföremål runt	5	3,7	1	Tj	N	Lindö	Gunnar Nyman
1121	3348	Tjocknackig yxa	N	MNB/SYK	Flinta brun	Delvis slipadfyra sidor	13,6	5,1	3,2	To	Inläng		E Nelson
1122	7642	Trindyxa	M	M/MNB	Bergart	Oslipad	11,3	3,6	3	To	Ytterön		Måns Nilsson
1123	7642	Yxa	S		Grönsten	Trindyxa? Slipad, Spetsnackig bergartsyxa nr	11,2	4,2	2,7	To	Ytterön		Måns Nilsson
1124	14230	Trindyxa	M	M/MNB	Sandsten	Slipad, slipad egg, skadad	11,5	4,2	3,6	To	Ytterön	Per-anton Nilssons gård	Per-Anton Nilsson